

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

Τεύχος Β΄

Β΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

4ος τόμος

**Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό
Ινστιτούτο : Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.**

**Επιμέλεια έκδοσης
Πολυτίμη Γκέκα**

**Επιμέλεια εξωφύλλου:
Βάσω Αβραμοπούλου**

**Εικόνα εξωφύλλου: Κωνσταντίνος
Παρθένης (1878-1967)
Το λιμάνι της Καλαμάτας (1911)
Εθνική Πινακοθήκη**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας Ινστιτούτου
Εκπαιδευτικής Πολιτικής
(Άννα Σπανάκη)**

**(Επιμέλεια: Χατζηκωνσταντινίδου
Χρυσούλα)**

(Τεχν. Επιμέλεια: Κώστας Γκυρτής)

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ**

**Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ
Δ. ΚΑΡΒΕΛΗΣ
Χ. ΜΗΛΙΩΝΗΣ
Κ. ΜΠΑΛΑΣΚΑΣ
Γ. ΠΑΓΑΝΟΣ
Γ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ**

4ος τόμος

Αλέξης Ζορμπάς (απόσπασμα)

Το πρώτο μυθιστόρημα του Καζαντζάκη -και ίσως το καλύτερό του- έχει τον τίτλο Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά και δημοσιεύτηκε το 1946. Ο κεντρικός ήρωας, ο Ζορμπάς, είναι πραγματικό πρόσωπο και ο Καζαντζάκης είχε συνεργαστεί μαζί του σε μια επιχείρηση μεταλλείων στη Μάνη. Στο έργο βέβαια το πρόσωπο μυθοποιείται και το σκηνικό της δράσης τοποθετείται στην Κρήτη, όπου ο συγγραφέας (αφηγητής) και ο Ζορμπάς προσπαθούν να εγκαταστήσουν λιγνιτωρυχείο. Ο πρώτος είναι το «αφεντικό» και ο δεύτερος ο αρχιεργάτης. Δεν

ξέρουν και πολλά πράγματα από τέτοιες δουλειές, αλλά ούτε και τους ενδιαφέρει αν αποτύχουν. Ο συγγραφέας, άνθρωπος των βιβλίων και του στοχασμού, «διανοούμενος» και «καλαμαράς», αναζητάει σ' αυτή την περιπέτεια μια εμπειρία χρήσιμη για τη σκέψη του. Ο Ζορμπάς πάλι —γέρος, ορθόκορμος, κοκαλιάρης, γεμάτος ζωική ορμή, κινούμενος από το ένστικτο και το συναίσθημά του, απόλυτα ελεύθερος και έτοιμος για κάθε παράτολμη πράξη— αποτελεί την αντίθεση προς το συγγραφέα, αυτό που ο συγγραφέας θα ήθελε να ήταν, αν μπορούσε. Οι δυο μαζί συνθέτουν ολόκληρο το φάσμα της ζωής: σκέψη και δράση. Στο μυθιστόρημα κινούνται βέβαια και άλλα πρόσωπα. Ένα από αυτά είναι και η

μαντάμ Ορτάνς με την οποία είχε συνδεθεί ο Ζορμπάς. Η μαντάμ Ορτάνς έχει πεθάνει. Στο απόσπασμά μας ο συγγραφέας και ο Ζορμπάς επιστρέφουν από την κηδεία της.

Προχωρούσαμε αμίλητοι μέσα από τα στενά δρομάκια του χωριού. Τα σπίτια μαυρολογούσαν ολοσκότεινα, κάπου ένα σκυλί γάβγιζε, κάποιιο βόδι αναστέναζε. Κάποτε μας έρχονταν στο φύσημα του αγέρα εύθυμα, αναβρυτά, σαν παιχνιδιάρικα νερά, τα κουδουνάκια της λύρας. Βγήκαμε από το χωριό, πήραμε το δρόμο κατά το ακρογιάλι μας.

— Ζορμπά, είπα, για να κόψω τη βαριά σιωπή, τι αγέρας είναι ετούτος; Νοτιάς;

— Μα ο Ζορμπάς πήγαινε μπροστά, κρατώντας σα φανάρι το κλου-

**βί με τον παπαγάλο* και δεν από-
κρίθηκε.**

**Όταν φτάσαμε στο ακρογιάλι μας,
ο Ζορμπάς στράφηκε:**

— Πεινάς, αφεντικό; ρώτησε.

— Όχι, δεν πεινώ, Ζορμπά.

— Νυστάζεις;

— Όχι.

**— Μήτε εγώ. Ας καθίσουμε στα χο-
χλάδια* · έχω κάτι να σε ρωτήσω.**

**Ήμασταν και οι δυο κουρασμένοι,
μα δε θέλαμε να κοιμηθούμε. Δε θέ-
λαμε να χάσουμε το φαρμάκι της
μέρας ετούτης· ο ύπνος μάς φαί-
νονταν σα μια φυγή σε ώρα κιντύ-**

**παπαγάλος: ανήκε στη μαντάμ
Ορτάνς που τον αγαπούσε
ιδιαίτερα.**

χοχλάδια: βότσαλα.

νου και ντρεπόμασταν να κοιμηθούμε.

Καθίσαμε στην άκρα της θάλασσας· έβαλε ο Ζορμπάς το κλουβί ανάμεσα στα γόνατά του και κάμποση ώρα σώπαινε. Ένας φοβερός αστερισμός ανέβηκε από το βουνό, πολυόματο τέρας με στρουφιχτήν* ουρά, κάπου κάπου ένα αστέρι ξεκολλούσε κι έπεφτε.

Ο Ζορμπάς κοίταξε τ' αστέρια, με το στόμα ανοιχτό, σα να τα 'βλεπε για πρώτη φορά.

— Τι να γίνεται εκεί πάνω! μουρμούρισε. Και σε λίγο πήρε την απόφαση, μίλησε:

— Ξέρεις να μου πεις, αφεντικό, είπε κι η φωνή του ασκώθηκε επίσημη, συγκινημένη μέσα στη ζεστή

στρουφιχτή: περιστροφική.

νύχτα, ξέρεις να μου πεις τι πάει να πουν όλα αυτά; Ποιος τα καμε; Γιατί τα καμε; Και πάνω απ' όλα, ετούτο (η φωνή του Ζορμπά ήταν γεμάτη θυμό και τρόμο): Γιατί να πεθαίνουμε;

— Δεν ξέρω, Ζορμπά! αποκρίθηκα, και ντράπηκα σα να με ρωτούσαν το πιο απλό πράμα, το πιο απαραίτητο, και δεν μπορούσα να το ξηγήσω.

— Δεν ξέρεις! έκαμε ο Ζορμπάς και τα μάτια του γούρλωσαν. Όμοια γούρλωσαν και μιαν άλλη νύχτα, όταν με ρώτησε αν χορεύω και του αποκρίθηκα πως δεν ξέρω χορό. Σώπασε λίγο· άξαφνα ξέσπασε:

— Τότε τι ναι αυτά τα παλιόχαρτα που διαβάζεις; Γιατί τα διαβάζεις; Άμα δε λένε αυτό, τι λένε;

— Λένε τη στενοχώρια του ανθρώπου που δεν μπορεί ν' απαντήσει σε αυτά που ρωτάς, Ζορμπά, απόκρίθηκα.

— Να τη βράσω τη στενοχώρια τους! έκαμε ο Ζορμπάς χτυπώντας με αγανάχτηση το πόδι του στις πέτρες.

Ο παπαγάλος στις ξαφνικές φωνές τινάχτηκε απάνω:

— Καναβάρο* ! Καναβάρο!
έσκουζε σα να ζητούσε βοήθεια.

— Σκασμός και συ! έκαμε ο Ζορμπάς κι έδωκε μια γροθιά στο κλουβί.

Στράφηκε πάλι σε μένα.

Καναβάρο: όνομα παλιού φίλου της Ορτάνς, που είχε μάθει και έλεγε ο παπαγάλος.

— Εγώ θέλω να μου πεις από πού
ερχόμαστε και πού πάμε. Του λό-
γου σου τόσα χρόνια μαράζωσες α-
πάνω στις Σολομωνικές* · θα 'χεις
στύψει δυο τρεις χιλιάδες οκάδες
χαρτί· τι ζουμί έβγαλες;

Τόση αγωνία είχε η φωνή του Ζορ-
μπά, που η πνοή μου κόπηκε· αχ,
να μπορούσα να του 'δυνα μιαν α-
πόκριση!

Ένιωθα βαθιά πως το ανώτατο
που μπορεί να φτάσει ο άνθρωπος
δεν είναι η Γνώση, μήτε η Αρετή,
μήτε η Καλοσύνη, μήτε η Νίκη· μα
κάτι άλλο πιο αψηλό, πιο ηρωικό κι
απελπισμένο: Το Δέος, ο ιερός

Σολομωνική: λαϊκό βιβλίο με
οδηγίες για μαγικές ενέργειες που η
συγγραφή του αποδιδόταν στο
Σολομώντα.

**τρόμος. Τι 'ναι πέρα από τον ιερό
τρόμο; Ο νους του ανθρώπου δεν
μπορεί να προχωρέσει.**

**— Δεν απαντάς; έκαμε ο Ζορμπάς
με αγωνία.**

**Δοκίμασα να δώσω στο σύντροφό
μου να καταλάβει τι είναι ο ιερός
τρόμος:**

**— Είμαστε σκουληκάκια μικρά
μικρά, Ζορμπά, αποκρίθηκα, απά-
νω σ' ένα φυλλαράκι γιγάντιου
δέντρου. Το φυλλαράκι αυτό είναι η
Γη μας· τ' άλλα φύλλα είναι τ' αστέ-
ρια που βλέπεις να κουνιούνται
μέσα στη νύχτα. Σουρνόμαστε απά-
νω στο φυλλαράκι μας, και το ψα-
χουλεύουμε με λαχτάρα· τ' οσμιζό-
μαστε, μυρίζει, βρωμάει· το γευό-
μαστε, τρώγεται· το χτυπούμε,
αντηχάει και φωνάζει σαν πράμα
ζωντανό.**

»Μερικοί άνθρωποι, οι πιο α-
τρόμητοι, φτάνουν ως την άκρα του
φύλλου· από την άκρα αυτή σκύ-
βουμε, με τα μάτια ανοιχτά, τα αυτιά
ανοιχτά, κάτω στο χάος. Ανατριχιά-
ζουμε. Μαντεύουμε κάτω μας το φο-
βερό γκρεμό, ακούμε ανάρια ανά-
ρια* το θρό* που κάνουν τ' άλλα
φύλλα του γιγάντιου δέντρου, νιώ-
θουμε το χυμό ν' ανεβαίνει από τις
ρίζες του δέντρου και να φουσκώνει
την καρδιά μας. Κι έτσι σκυμμένοι
στην άβυσσο, νογούμε σύγκορμα,
σύψυχα, να μας κυριεύει τρόμος.
Από τη στιγμή εκείνη αρχίζει...

Σταμάτησα. Ήθελα να πω: «Από
τη στιγμή εκείνη αρχίζει η Ποίηση»,

ανάρια: αραιά (επίρρ. τοπ. ή
χρον.).

θρος: θρόισμα.

μα ο Ζορμπάς δε θα καταλάβαινε και σώπασα.

— Τι αρχίζει; ρώτησε ο Ζορμπάς με λαχτάρα. Γιατί σταμάτησες;

— ... αρχίζει ο μεγάλος κίντυνος, Ζορμπά, είπα. Άλλοι ζαλίζονται και παραμιλούν, άλλοι φοβούνται και μοχτούν να βρουν μια απάντηση, που να τους στυλώνει την καρδιά και λένε: «Θεός»· άλλοι κοιτάζουν από την άκρα του φύλλου το γκρεμό ήσυχα, παλικάρισία και λένε: «Μου αρέσει».

Ο Ζορμπάς συλλογίστηκε κάμποση ώρα· βασανίζονταν να καταλάβει.

— Εγώ, είπε τέλος, κοιτάζω κάθε στιγμή το θάνατο· τον κοιτάζω και δε φοβούμαι· όμως και ποτέ, ποτέ δε λέω: Μου αρέσει. Όχι, δε μου

**αρέσει καθόλου! Δεν είμαι λεύτε-
ρος; Δεν υπογράφω!**

**Σώπασε, μα γρήγορα φώναξε
πάλι:**

**— Όχι, δε θ' απλώσω εγώ στο Χά-
ρο το λαιμό μου σαν αρνί και να του
πω: «Σφάξε με, αγά μου, ν' αγιά-
σω!»**

**Δε μιλούσα· στράφηκε, με κοίταξε
ο Ζορμπάς θυμωμένος.**

**— Δεν είμαι λεύτερος; Ξαναφώνα-
ξε.**

**Δε μιλούσα. Να λες «Ναι!» στην
ανάγκη, να μετουσιώνεις το αναπό-
φευγο* σε δικιά σου λεύτερη βού-
ληση — αυτός, ίσως, είναι ο μόνος**

**αναπόφευγο: αυτό που δεν μπορεί
κανείς να αποφύγει· το
πεπρωμένο.**

ανθρώπινος δρόμος της λύτρωσης.
Το 'ξερα, και γι' αυτό δε μιλούσα.

Ο Ζορμπάς είδε πως δεν είχα πια τίποτα να του πω, πήρε το κλουβί σιγά σιγά, να μην ξυπνήσει ο παπαγάλος, το τοποθέτησε δίπλα από το κεφάλι του και ξάπλωσε.

— Καληνύχτα, αφεντικό, είπε· φτάνει.

Ζεστός νοτιάς φυσούσε πέρα από το Μισίρι* και μέστωνε τα τζερτζεβατικά και τα φρούτα και τα στήθια της Κρήτης. Τον δέχουμουν να περιχύνεται στο μέτωπο, στα χείλια μου και στο λαιμό, κι έτριζε και μεγάλωνε, σαν να 'ταν πωρικό, το μυαλό μου.

Δεν μπορούσα να κοιμηθώ, δεν ήθελα. Δε συλλογίζουμουν τίποτα·

Μισίρι: (το) η Αίγυπτος.

ένιωθα μονάχα, στη ζεστή ετούτη
νυχτιά, κάτι μέσα μου, κάποιον με-
σα μου, να μεστώνει. Έβλεπα, ζού-
σα καθαρά το καταπληχτικό ετούτο
θέαμα: ν' αλλάζω. Ό,τι γίνεται πιά-
ντα στα πιο σκοτεινά υπόγεια του
στήθους μας, γίνονταν τώρα φανε-
ρά, ξέσκεπα, μπροστά μου. Κου-
κουβιστός στην άκρα της θάλασ-
σας, παρακολουθούσα το θάμα.

Τ' αστέρια θάμπωσαν, ο ουρανός
φωτίστηκε, κι απάνω στο φως χα-
ράχτηκαν με ψιλό κοντύλι τα βουνά,
τα δέντρα, οι γλάροι. Ξημέρωνε.

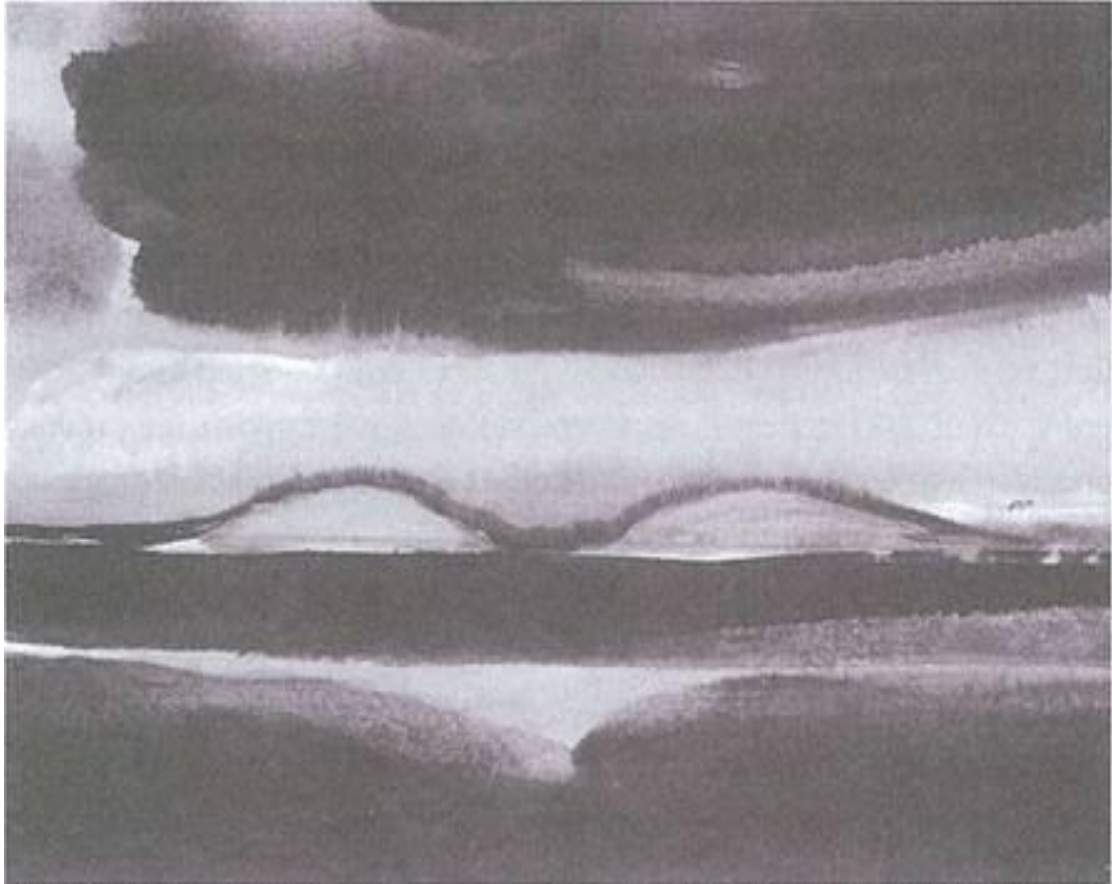
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Γιατί ο Ζορμπάς έχει «μεταφυ-
σικές ανησυχίες»; Τι έχει προη-

- γηθεί; (Να διαβάσετε το εισαγωγικό σημείωμα).
2. Ποιες είναι οι μεταφυσικές ανησυχίες του Ζορμπά και με ποια ερωτήματα διατυπώνονται;
  3. Γιατί ο Ζορμπάς έχει την αξίωση να πάρει από το συγγραφέα απάντηση στα ερωτήματά του;
  4. Ποια εικόνα βρίσκει ο συγγραφέας για να εξηγήσει στο Ζορμπά τη φιλοσοφική κοσμολογία και ανθρωπολογία του; Τι συμπεραίνετε από αυτή;
  5. Τι είναι ο «ιερός τρόμος» και ποιες είναι κατά το συγγραφέα οι δυνατές αντιδράσεις των ανθρώπων σ' αυτόν; Ποια είναι η αντίδραση του Ζορμπά;
  6. Πώς αντιλαμβάνεστε τις φράσεις «Από τη στιγμή εκείνη αρχίζει η ποίηση» και «να μετουσιώ-

**νεις το αναπόφευγο σε δικιά σου
λεύτερη βούληση»;**

**Κώστας Πανιάρας (γεν. 1934),
Σύνθεση για τον Αλέξη Ζορμπά**

Νίκος Καζαντζάκης (1883 - 1957)

Γεννήθηκε στο
Ηράκλειο της Κρήτης
και σπούδασε
Νομικά στην Αθήνα
και στο Παρίσι, αλλά
γρήγορα αφοσιώθηκε στη
φιλοσοφία και στη λογοτεχνία.
Πνεύμα εξαιρετικά ανήσυχο, με με-
γάλη αφομοιωτική και δημιουργική
ικανότητα και άνθρωπος με σπάνια
εργατικότητα, ταξίδεψε παντού, έ-
μαθε πολλές ξένες γλώσσες και ά-
φησε σημαντικό έργο, που απλώ-
νεται σε ποικίλους τομείς. Στην επι-
στημονική μελέτη ανήκει η εργασία
του για το Νίτσε. Στη φιλοσοφία, η
Ασκητική (*Salvatores Dei*, 1927),

κείμενο που εκφράζει τη μεταφυσική πίστη του συγγραφέα. Στην ποίηση ανήκει η Οδύσσεια (1938), το κατεξοχήν έργο του Καζαντζάκη, οι Τερτσίνες και το ποιητικό του θέατρο με τις τραγωδίες Πρωτομάστορας, Μέλισσα, Ιουλιανός, Προμηθέας κ.ά. Από όλα σχεδόν τα ταξίδια του μας έδωσε ταξιδιωτικές εντυπώσεις: Κίνα, Ιαπωνία, Ρωσία, Αγγλία, Ισπανία κ.ά. Μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο ασχολήθηκε με το μυθιστόρημα: Αλέξης Ζορμπάς (1946), Ο Χριστός ξανασταυρώνεται (1948), Καπετάν Μιχάλης (1950), Ο τελευταίος πειρασμός (1950-51), Ο φτωχούλης του Θεού (1952-53), Αδερφοφάδες (1954). Ένα είδος μυθιστορηματικής αυτοβιογραφίας με πολλά ποιητικά στοιχεία αποτελεί η Αναφορά στον Γκρέκο (1961). Με τα

μυθιστορήματά του έγινε ευρύτερα γνωστός στο ελληνικό και το παγκόσμιο κοινό. Τέλος έχει μεταφράσει Όμηρο, Δάντη, Γκαίτε κ.ά. Το έργο του Καζαντζάκη, που διακρίνεται κυρίως για τη μεταφυσική ανησυχία και αναζήτηση, γνώρισε μεγάλη διάδοση

Παραρλάμα* (διήγημα)

Κάποτε του Φάρμα του ερχόντανε και αναμνήσεις. Και θυμόταν ότι είχε πατέρα, που φορούσε φέσι και κόκκινο ζωνάρι, και μάνα της οποίας είχε ξεχάσει και αυτής τη μορφή, που φορούσε τσεμπέρι. Άλλο τίποτα! Όλα τα άλλα τα είχε φάει το γύρισμα της ρόδας και έπειτα το κρασί, που έπινε για ξεκούρασμα.

Αλλά, τι ήθελε να θυμάται;

Τη γυναίκα την είχε λησμονήσει και κανείς Δαίμονας δεν

Παραρλάμα: λέξη που πλάθει ο συγγραφέας και δε σημαίνει τίποτε, όπως φαίνεται στο κείμενο.

καταδεχόταν να του τη φέρει στο νου για να τον πειράξει* . Όταν κάποτε έβλεπε καμιά να έρχεται μέσα στο κατάστημα, την κοίταζε χάσκοντας, σαν παράξενο πράγμα, που πρώτη φορά το έβλεπε.

Οι τεχνίτες τον περίπαιζαν. Αυτός δεν απαντούσε ποτέ. Σχεδόν είχε χάσει τη λαλιά του. Μόνο αισθανόταν μίσος, το μόνο ανθρώπινο που του έμενε. Δε γελούσε ποτέ, είχε απομάθει να γελά και κανείς ποτέ δεν τον είδε έστω και να χαμογελά.

Το μόνο, μέσα στο σβησμένο και έρημο από άλλα αισθήματα σώμα του, που έμενε, ήταν το μίσος, όπως μένει σε ερειπωμένο σπίτι ή πύργο, φίδι.

πειράζω: βάζω σε πειρασμό.

Όταν εσχόλαζε έπινε όσο που μεθύσε, και έτσι παραμιλώντας, χωρίς να εννοεί κανείς τι έλεγε, σα να μιλούσε τη γλώσσα της ρόδας, επήγαινε να κοιμηθεί.

Είχε και παρέα στο κρασοπουλειό που πήγαινε, αλλ' ήταν σ' αυτή σα βουβό της πρόσωπο. Φαινότανε μόνο να προσέχει σε ό,τι λέγανε. Δύσκολα όμως να του μείνει τίποτα στο νου απ' ό,τι άκουγε, όλα περνούσανε δίχως ν' αφήσουν ίχνος. Μια βραδιά άκουσε κάποιον πολύ-ξερο της παρέας να διηγείται κάτι της Γραφής. Έλεγε για το χέρι κείνο, που είχε γράψει στο συμπόσιο του Βαλτάσαρ* τις

***Βαλτάσαρ**: βασιλιάς της Βαβυλώνας, γιος του Ναβουχοδονόσορα. Εκθρονίστηκε από τον Κύρο. Η Βίβλος (Δαυιήλ Ε') διηγείται

ότι ένα βράδυ ο Βαλτάσαρ είχε πλούσιο συμπόσιο και διέταξε να φέρουν τα ιερά σκεύη που ο Ναβουχοδονόσορας είχε αρπάξει από την Ιερουσαλήμ. Ο ιερόσυλος είδε τότε να παρουσιάζεται ένα χέρι που χάραζε στον τοίχο μυστηριώδεις χαρακτήρες. Κάλεσαν τον προφήτη Δανιήλ που διάβασε τις λέξεις *μανή, θεκέλ, φάρες* και τις ερμήνευσε ως εξής: «εμέτρησε ο θεός τη βασιλεία σου και όρισε το τέλος της· την έβαλε στο ζυγό και βρέθηκε ότι υστερεί· διαιρέθηκε η βασιλεία σου και δόθηκε στους Μήδους και στους Πέρσες». Την ίδια νύχτα ο Κύρος έμπαινε στη Βαβυλώνα.

**λέξεις: Μενέ, Μενέ θεκέλ, ου
φαρσίν* . Και ότι οι λέξεις είχαν
φέρει τον τρόπο στο Βασιλέα και σε
όλους τους άλλους του συμποσίου
και κανείς δε βρισκόταν να τις
εξηγήσει τι εννοούσαν.**

**Αυτά τα άκουσε με προσοχή
μεγάλη ανοίγοντας και τα μάτια του
τρομαχτικά. Ήταν το μόνο, που
μπόρεσε να χαραχθεί στο νου του
μαζί με τους κρότους της ρόδας.**

**Την άλλη βραδιά, άμα εσχόλασε,
αντί να πάει στο κρασοπουλειό,
διευθύνθηκε στο δωμάτιό του. Είχε
συγκάτοικο έναν πατριώτη του, ο
οποίος πήγαινε πολύ ενωρίς και
κοιμότανε. Την πόρτα ποτέ δεν την**

**φαρσίν: πρόκειται για άλλη εκδοχή
των μυστηριωδών λέξεων που
αναφέραμε πιο πάνω.**

έκλειναν και μπήκε ο Φάρμας μέσα χωρίς να μεταχειρισθεί κλειδί ή να χτυπήσει. Ο συγκάτοικος ήταν εκεί και κοιμότανε.

Ένα λυχναράκι έκαιε πάνω στο τραπέζι και φώτιζε ένα ξερό κομμάτι ψωμί και τρεις ελιές σάπιες, βαλμένες αντί σε πιάτο σ' ένα χαρτί κίτρινο. Μια μύγα, άγνωστο γιατί, ξενυχτούσε, καθότανε πάνω στο ξεροκόμματο του ψωμιού, συλλογισμένη.

Ο Φάρμας έμεινε αρκετή ώρα συλλογισμένος και αυτός, έπειτα έφυγε γρήγορα και πήρε το δρόμο του καταστήματος που δούλευε, κοιτάζοντας κάποτε, καθώς πήγαινε, την ημισέληνο, που του φαινότανε σα χρυσό λαμπερό ψάρι φτερωτό.

Το κατάστημα είχε και αυλή πίσω και απ' εκεί πήγε. Ανέβηκε σε μια ελιά, μια ψωριασμένη ελιά, που ήταν απ' έξω, και απ' εκεί ο άνθρωπος της ρόδας και του κρασιού, ελαφρός πήδησε στην αυλή.

Φύλακας δεν έμενε στο κατάστημα άλλος από ένα σκυλί, αλλ' αυτό πήγε κοντά του, μετά από ένα μικρό γάβγισμα, και του έγλειψε τα χέρια.

Μπήκε μέσα από ένα φεγγίτη πόρτας, όπου στήριξε μια μισοσπασμένη σκάλα.

Στάθηκε στην κάτω αίθουσα, όπου ήτανε μεγάλα εργαλεία και τα γραφεία του καταστηματαρχη. Εκεί άναψε ένα σπίρτο και αφού κοίταξε σαν να ζητούσε κάτι στον τοίχο, ανέβηκε σ' ένα εργαλείο και άρχισε

να γράφει ψηλά στον τοίχο με κάρβουνο μία λέξη:

— Π α ρ α ρ λ ά μ α .

Ήταν φανταστική η λέξη· του την είχε βγάλει το κρανίο του, αλλά του φαινότανε να λέει κάτι κακό.

Έφυγε όπως είχε πάει.

Το πρωί, όταν πήγε στην εργασία, επρόσεχε να δει τι θα γίνει για τη λέξη. Και δεν πέρασε πολύ και άκουσε τη φωνή του καταστηματάρχη να φωνάζει:

— Τι είναι αυτό εκεί! Ποιος το 'γραψε αυτό;

Η φωνή του καταστηματάρχη ήταν σα φοβισμένη.

Όλοι άφησαν τις δουλειές τους και τρέξανε να δουν.

— Παραρλάμα!

Η λέξη, που έβγαλε το κρανίο του, βρισκότανε στα χείλη όλων.

**Μα ποιος την έγραψε;
Επρόβαλε και αυτός το πρόσωπό
του από πάνω από τη σκάλα και
κοίταξε.**

**Κανείς δεν ημπορούσε να υπο-
πτευθεί αυτόν, και ούτε ακόμα πα-
ρατήρησαν ότι δεν έτρεξε και αυτός
να δει.**

**Ο αρχιτεχνίτης αυτόν έβαλε να τη
σβήσει. Και την έσβησε λέγοντας
σιγά σιγά τη λέξη.**

**Τη νύχτα έκανε πάλι το ίδιο. Αλλά
τη λέξη δεν την έγραψε τώρα με
κάρβουνο, αλλά με χρώμα κόκκινο.
— Παραλάμα.**

**Το πρωί άλλος θόρυβος. Ο κατά-
στηματάρχης κιτρίνισε πολύ. Ζη-
τούσε τον άνθρωπο, αλλ' έξαφνα
φοβήθηκε μη δεν ήταν άνθρωπος.
Και όμως είπε δυνατά:
— Πρέπει να βρεθεί!**

Η ιδέα πάλι μην κάποιος ήθελε να παίξει, να τον γελωτοποιήσει, τον έκανε έξω φρενών και φώναζε ότι θα τους διώξει όλους.

Ο Φάρμας άκουσε τους τεχνίτες να λένε μεταξύ τους, μη φροντίζοντας γι' αυτόν όπως και για το σκύλο, το φύλακα, ότι φάντασμα θα βγαίνει στο κατάστημα και αυτό θα το έγγραφε! Και οι τεχνίτες έμειναν πεισμένοι ότι φάντασμα, δίχως άλλο, βγαίνει τη νύχτα και γράφει αυτήν την παράξενη λέξη, που κάτι θα σήμαινε στη δική του γλώσσα!

Τη νύχτα ο κύριος του καταστήματος έβαλε φύλακες. Το πρωί δεν υπήρχε η λέξη. Αλλά σε λίγο, καθώς ο καταστηματάρχης έμπαινε, η λέξη ήτανε πάλι στον τοίχο γραμμένη με τα κόκκινα γράμματά της.

Ο Φάρμας είχε βρει ευκαιρία και την είχε γράψει.

Όλοι στο πόδι. Ο καταστηματάρχης ταραγμένος, κίτρινος, ο αρχιτεχνίτης, οι τεχνίτες, όλοι στεκόντανε μαρμαρωμένοι εμπρός στα κόκκινα γράμματα, που κάτι θα σήμαιναν κακό μεγάλο.

— Παραρλάμα!

Οι τεχνίτες άρχισαν να ορκίζονται τους μεγαλύτερούς τους όρκους, πολλοί έκλαιγαν, ότι δε γνωρίζουν τίποτα, δεν ξέρουν ποιος τα γράφει, αλλά κάποιος, κάποιος...

Ήθελαν να πουν φάντασμα, αλλά δεν τολμούσαν...

Ο Φάρμας φάνηκε από ψηλά να κοιτάζει, έπειτα τραβήχτηκε γρήγορα και πήγε κοντά στη ρόδα, κι εκεί, κρατώντας το χερούλι της γέλασε,

ύστερα από τόσα χρόνια, ένα σιωπηλό γέλιο!...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- 1. Ο ήρωας του διηγήματος χαρακτηρίζεται από το συγγραφέα ως άνθρωπος κενός από αισθήματα. Να επισημάνετε τα δείγματα της συμπεριφοράς του που φανερώνουν αυτήν την ψυχολογική του κατάσταση.**
- 2. Ποιες ήταν οι αιτίες που οδήγησαν τον ήρωα στην ψυχική ερήμωση;**
- 3. Όταν ο Φάρμας μπαίνει ένα βράδυ στο δωμάτιό του, βρίσκει πάνω στο τραπέζι του μια μύγα. Τι θέλει να δηλώσει ο συγγραφέας μ' αυτή την εικόνα;**

- 4. Ποιες νομίζετε ότι ήταν οι αιτίες που προκάλεσαν την ενέργεια του Φάρμα και ποιος ήταν ο σκοπός της;**
- 5. Νομίζετε ότι το διήγημα συγκεντρώνει πιο πολύ τα χαρακτηριστικά του ρεαλισμού ή του νατουραλισμού; Να απαντήσετε αφού συμβουλευθείτε την εισαγωγή.**

Δημοσθένης Βουτυράς (1872-1958)

Διηγηματογράφος. Έζησε μεγάλο μέρος της ζωής του στον Πειραιά. Δεν έκανε πανεπιστημιακές σπουδές. Ύστερα από μια αποτυχημένη προσπάθεια να γίνει επιχειρηματίας, αφοσιώθηκε ολοκληρωτικά στη λογοτεχνία. Πρωτοεμφανίστηκε ως διηγηματογράφος το 1902, αλλά έγινε γνωστός μετά το 1920 και για ένα διάστημα (κυρίως στη δεκαετία 1920-1930) άσκησε ισχυρή επίδραση στην πεζογραφία μας. Αντλεί τα θέματά του από το μικροαστικό και

εργατικό κόσμο των πόλεων. Οι φτωχογειτονιές και οι απόμερες συνοικίες είναι ο χώρος όπου κινείται. Οι ήρωές του είναι άνθρωποι στερημένοι ή αποτυχημένοι και ζουν μοιρολατρικά την άχαρη ζωή τους. Βρισκόμαστε στην εποχή που η βιομηχανική ανάπτυξη, οι πόλεμοι και η προσφυγιά δημιουργούν νέα κοινωνικά προβλήματα. Ο Βουτυράς έγραψε πάρα πολλά διηγήματα (35 συλλογές), συχνά όμως δίνει την εντύπωση ότι δε φροντίζει αρκετά την έκφρασή του.

στη διαζευξη
Απ' αυτου λα
πρωτη δωση
και για ο,τι
την τειρει
σαντων 21
πολα δειχα
νεται. Μιλη
δαιζεταν και
δεν χαιτε
και ομως...

**Σημείωση
του Βουτυρά σε
χαρτονάκι
κομμένο από
κουτί
(αρχείο Ε.Λ.Ι.Α.)**

ΝΕΟΤΕΡΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

**Νίκος Εγγονόπουλος (1910-1985),
Ορφέας και Ευρυδίκη**

ΝΕΟΤΕΡΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΠΡΩΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (1922- 1930)

Στην περίοδο αυτή παρουσιάζονται ποιητές που τους χαρακτηρίζει ψυχικός κάματος και μια δυσκολία προσαρμογής στην πραγματικότητα της ζωής: ο Ρώμος Φιλύρας (1889-1942), ο Κώστας Ουράνης (1890-1953), ο Ναπολέων Λαπαθιώτης (1888-1943) και ο αντιπροσωπευτικότερος της γενιάς, ο Κώστας Καρυωτάκης (1896-1928), ποιητής με πλούσιο ταλέντο και σπάνια εκφραστική δύναμη. Εξέφρασε όσο κανένας άλλος από τη γενιά του το αίσθημα του ανικανοποίητου και της παρακμής, που

χαρακτήριζε την εποχή του. Ενώ όμως οι άλλοι έμειναν στο κλίμα της ανίας, της διάλυσης και της απιστίας, γεμάτος από αισθηματισμό και φιλαρέσκεια, ο Καρυωτάκης έδωσε μια μεστή αίσθηση της πραγματικότητας, η οποία όμως θα τον οδηγήσει στο τραγικό αδιέξοδο. Η στάση του είναι αντιηρωική και εκφράζεται ως διαμαρτυρία, που φτάνει στο σαρκασμό.

Πλήθος είναι οι ποιητές που υιοθετούν τη στάση του Καρυωτάκη, τον «καρυωτακισμό», αλλά ως φιλολογική μόδα μόνο, όπως συνέβαινε παλιότερα με το ρομαντισμό. Πιο γνήσιοι είναι η Μαρία Πολύδουρη (1902-1930) και ο Μήτσος Παπανικολάου (1900-1943). Στον ίδιο κόσμο ανήκει και ο Τέλλος Άγρας (1899-1944), πιστός οπαδός

του συμβολισμού. Στην περίοδο αυτή υπάγεται και ο Γιάννης Σκαρίμπας (γενν. 1897), ιδιότυπος ποιητής και πεζογράφος.

Της ίδιας γενιάς, αλλά εντελώς έξω από το κλίμα της υπαρξιακής απόγνωσης, είναι ο Τάκης Παπατσώνης (1895-1976). Το έργο του χαρακτηρίζεται από βαθιά θρησκευτική πίστη αλλά και γενικότερα από πίστη στις υψηλές αξίες της ζωής.

Απόστολος Μελαχρινός

Πάλι βρέχει

Πάλι βρέχει!

Στα παράμερα τριόδια*

οι ψαλμοί θρηνούν* που

εδιάβαζες στον όρθρο.

Μυροβόλησε η ψυχούλα σου η

ευώδια

το κορμί σου, σε μια δέησην

ολόρθο.

Πάλι βρέχει!

Στου κελιού τ' άραχνα* τζάμια

κλαίν' μυστηριακές

τριόδια: η συμβολή τριών δρόμων,
τρίστρατο.

οι ψαλμοί θρηνούν: ακούονται
θρηνητικοί ψαλμοί.

αγιογραφίες,*
που ήλιοι με το αίμα τους
ζωγράφιζαν
στις λιβανιστές σου ψαλμωδίες.

Πάλι βρέχει!

Σαν αντίφωνο μες στη θαμπή
σου μνήμη
η κλαιάμενη βροχή.

Λες, της φύσης που είναι η
προσευχή.

Κι η ψυχή σου κλαίει κάτι που
αποθύμει.

Πάλι βρέχει!

ἀραχνα: αραχνιασμένα.

μυστηριακές αγιογραφίες: τα
σχέδια που σχηματίζονται στο
παράθυρο όταν πέφτει ο ήλιος
επάνω του.

διαβάσατε
επιβεβαιώνει αυτή
την άποψη;

2. Τι πετυχαίνει ο ποιητής με την επανάληψη του πρώτου στίχου;
3. Ποιες φράσεις απηχούν τη θρησκευτική ατμόσφαιρα του ποιήματος; Να τις υπογραμμίσετε.

Α Π Ο Σ Τ Ο Λ Ο Σ
Μ ε λ α χ ρ ι ν ό ς (1 8 8 0 -
1 9 5 2)

Γεννήθηκε στη Βράιλα της Ρουμανίας και την ίδια χρονιά η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Το 1922, μετά

τη μικρασιατική καταστροφή, κατέφυγε στην Αθήνα, όπου και άνοιξε δικό του τυπογραφείο. Ο Μελαχρινός ανανέωσε την ποιητική έκφραση και είναι ο κατεξοχήν εκπρόσωπος του συμβολισμού. Η πρώτη ποιητική του συλλογή έχει το τίτλο Ο δρόμος φέρνει..., μια συλλογή που ξάφνιασε τόσο με τον τίτλο όσο και με την τεχνοτροπία της. Ακολουθούν: Παραλλαγές (1907), Φίλτρα επωδών (1935), Ο Απολλώνιος (1938) κ.ά. Υπέγραφε και με το ψευδώνυμο Κλήμης Πορφυρογέννητος.

Ρώμος Φιλύρας

Madona Mia*

ΝΑ ΠΡΟΣΕΞΕΤΕ στο ποίημα αυτό
τη λεπτή ευαισθησία και την τάση
για εξαΰλωση και εξιδανίκευση.

Ανάλαφρη, απαλή σαν
πεταλούδα,
σαν της δροσιάς το στάλαγμα
στα κρίνα,
σα μια πνοή που αγγίζει σε
βελούδα,
σαν της αυγής την πρώτη
χρυσακτίνα,
ήρθες αργά, όπως στην
εκκλησία

Madona mia: (φρ. ιταλική), Παναγία
μου.

θα 'μπαινεν η θλιμμένη Παναγία,
ανάλαφρο ένα στέναγμα στα
χειλή,
σαν μυστική σκιά μέσα στο δείλι.
Έρθες... κι εγώ τον ερχομό σου
νιώθω
σαν κάτι που δεν φτάνω με τον
πόθο,
σαν αποκάλυψη αγνώστου
κόσμου,
που άστραψεν άξαφνα μπροστά
στο φως μου!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Πώς παρουσιάζεται στο ποίημα η γυναικεία μορφή;
2. Ποια εκφραστικά μέσα (σχήματα λόγου, εικόνες κτλ.)

χρησιμοποιεί ο ποιητής για να παραστήσει τη γυναικεία μορφή και πώς κλιμακώνονται μέσα στο ποίημα;

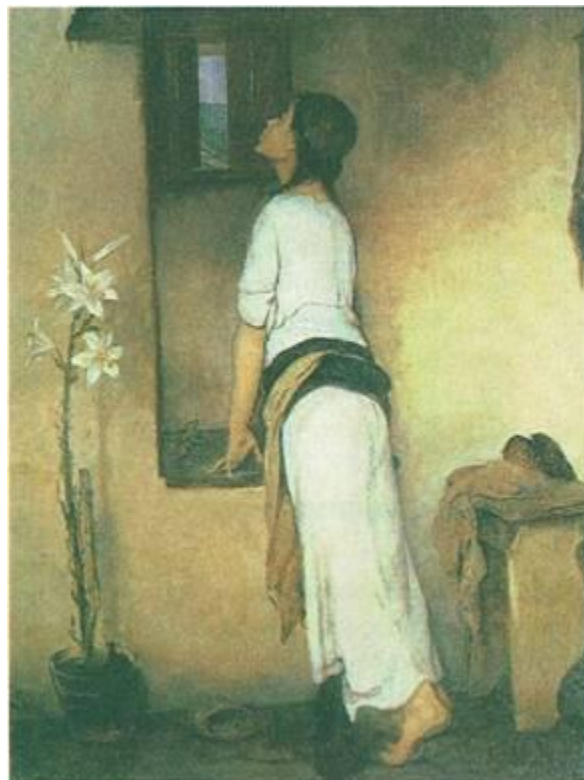
3. Πώς προετοιμάζεται η συναισθηματική κατάσταση που εκφράζεται στους στίχους 9-10;

Ρώμος Φιλύρας (1 8 8 8 - 1 9 4 2)

Γεννήθηκε στο Κιάτο της Κορινθίας και νωρίς εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στον Πειραιά, όπου τελείωσε το Γυμνάσιο. Το πραγματικό του όνομα ήταν Ιωάννης Οικονομόπουλος. Υπηρέτησε στο στρατό ως αξιωματικός αλλά το μονιμότερό του επάγγελμα ήταν η δημοσιογραφία. Αρρώστησε και κλείστηκε στο Δρομοκαΐτειο το 1927 αλλά συνέχισε να γράφει σ' όλο το διάστημα του εγκλεισμού του μέχρι το θάνατό του. Ο Ρώμος Φιλύρας, ενώ ξεκίνησε ακολουθώντας την ποιητική παράδοση του Παλαμά, κατόρθωσε να ανανεώσει τον παραδοσιακό στίχο με την απομάκρυνσή

του από τη νοηματική συνοχή και τη στροφή του σε λεπτότερους λυρικούς τόνους. Έργα του: Ρόδα στον αφρό (1911), Γυρισμοί (1919), Οι ερχόμενες (1920), Κλεψύδρα (1921), Πιερώτος (1922) κ.ά.

**Νικηφόρος Λύτρας (1832-1904),
Προσμονή, Εθνική Πινακοθήκη**

Νυχτερινό

Μονάχη η φλόγα του κεριού μου,
κι απέναντί μου στο τραπέζι
θαρρείς το τέλος της προσμένει·
λίγες στιγμές έχει να ζήσει
και μες στη νύχτα τρεμοπαίζει,
σα μια ψυχούλα φοβισμένη...
Απόξω έν' άγρυπνο φεγγάρι
με κόπο χάνεται στα χάη
μιας ατελεύτητης ερήμου...
Σα να μη θέλει να πεθάνει,
μ' αναλαμπές ψυχομαχάει
το ετοιμοθάνατο κεριό μου...
Και το βαρύθυμο φεγγάρι,
που χρόνια τώρα έχει σωπάσει,
και το κεριό μου που πεθαίνει,
και, μέσα, η σκοτεινή ψυχή μου,
χωρίς αιτία κι οι τρεις στην

είμαστε τόσο λυπημένοι...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Ποιες εικόνες κυριαρχούν στο ποίημα και ποια ψυχική διάθεση υποβάλλουν;
2. Σε ποια σημεία του ποιήματος ο ποιητής εκφράζει έμμεσα τα αισθήματά του και σε ποια άμεσα; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.
3. Ο Λαπαθιώτης συνδυάζει στην ποίησή του ρομαντικά στοιχεία με επιδράσεις της συμβολιστικής ποίησης. Επαληθεύεται αυτή η παρατήρηση από το παραπάνω ποίημα; Να απαντήσετε αφού συμβουλευτείτε τα σχετικά χωρία

**για το συμβολισμό και το
ρομαντισμό.**

Ν α π ο λ έ ω ν
Λ α π α θ ι ώ τ η ς (1 8 8 8 -
1 9 4 4)

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε Νομικά, μιλούσε τρεις γλώσσες, ήξερε καλά την ευρωπαϊκή λογοτεχνία, πιάνο και ζωγραφική. Ασχολήθηκε όμως αποκλειστικά με την ποίηση, χωρίς να ασκεί βιοποριστικό επάγγελμα. Επηρεάστηκε από τους «εστέτ» της εποχής του (κυρίως τον Όσκαρ Ουάιλντ), οι οποίοι προσπαθούσαν να συνδυάσουν την τέχνη με μια προσωπική ζωή ιδιόρρυθμη και αριστοκρατική. Καλλιέργησε μια ποίηση νεορομαντική (κυρίως στην ψυχική διάθεση), χω-

ρίς τις μεγαλοστομίες του ρομαντισμού και επηρεασμένη από την ποίηση των Γάλλων συμβολιστών. Όσο ζούσε τύπωσε μονάχα μια επιλογή ποιημάτων του με τον τίτλο Τα ποιήματα (1939). Μετά το θάνατό του το μεγαλύτερο μέρος του έργου του εκδόθηκε συγκεντρωμένο με τον ίδιο τίτλο (επιμέλεια Άρη Δικταίου, εκδ. Φέξης).

**Antonio Carneiro (1872-1930),
Νυκτερινό τοπίο**

[Είμαστε κάτι...]

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ανήκει στη συλλογή Ελεγεία και σάτιρες. Είναι σονέτο κι έχει γραφεί σύμφωνα με τις απαιτήσεις της παραδοσιακής ποίησης. Αν όμως το μελετήσουμε πιο προσεκτικά, υπάρχει κάποια χαλάρωση στο ρυθμικό βάδισμα του στίχου, για να εκφράσει όλα τα αισθήματα της διάλυσης και του πόνου, που διακατέχουν την ψυχή του ποιητή.

**Είμαστε κάτι ξεχαρβαλωμένες
κιθάρες. Ο άνεμος, όταν περνάει,
στίχους, ήχους παράφωνους
ξυπνάει**

στις χορδές που κρέμονται σαν
καδένες.*

Είμαστε κάτι απίστευτες αντένες.
Υψώνονται σα δάχτυλα στα χάη,
στην κορυφή τους τ' άπειρο
αντηχάει,
μα γρήγορα θα πέσουνε
σπασμένες.

Είμαστε κάτι διάχυτες αισθήσεις,
χωρίς ελπίδα να
συγκεντρωθούμε.
Στα νεύρα μας μπερδεύεται όλη
η φύσις.

Στο σώμα, στην ενθύμηση
πονούμε.

καδένες: αλυσίδες για ρολόι της
τσέπης, που είναι συνήθως
χαλαρές.

**Μας διώχνουνε τα πράγματα, κι
η ποίησης
είναι το καταφύγιο που
φθονούμε.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Πριν απαντήσετε στις ερωτήσεις, να προσέξετε τα εξής: α) ο ποιητής χρησιμοποιεί το α' πληθυντικό πρόσωπο. Αυτό σημαίνει πως μιλάει ως εκπρόσωπος ενός μεγαλύτερου πλήθους ανθρώπων, της γενιάς του. β) Ο πρώτος στίχος των τριών πρώτων στροφών αρχίζει με το ίδιο ρήμα.

- 1. Για τις τρεις πρώτες στροφές:
α) Να περιγράψετε τις εικόνες των τριών πρώτων στροφών (η**

περιγραφή να είναι σύντομη και ακριβής).

β) Η εικόνα της κάθε στροφής υποδηλώνει και μια αντίστοιχη εσωτερική κατάσταση. Να εντοπίσετε αυτή την κατάσταση επισημαίνοντας τις λέξεις ή τις φράσεις που περισσότερο την εκφράζουν.

2. Τι σημαίνουν οι φράσεις «μας διώχνουνε τα πράγματα» και «η ποίησης είναι το καταφύγιο που φθονούμε» της τέταρτης στροφής;

3. Με βάση τις απαντήσεις που δώσατε στις προηγούμενες ερωτήσεις, να εντοπίσετε α) τη συναισθηματική διάθεση που εκφράζεται στο ποίημα και β) τι θέλησε να εκφράσει μ' αυτό ο ποιητής.

4. Να δικαιολογήσετε την άποψη που διατυπώνεται στο εισαγωγικό σημείωμα του ποιήματος «Αν προσέξουμε όμως... την ψυχή του ποιητή».

Στο άγαλμα της Ελευθερίας* που φωτίζει τον κόσμο

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ περιέχεται στη συλλογή Ελεγεία και Σάτιρες (1927) και είναι από τα λίγα ποιήματα του Καρυωτάκη που παρουσιάζουν, εκτός από τα κοινά χαρακτηριστικά

άγαλμα της Ελευθερίας: πρόκειται για το κολοσσιαίο άγαλμα που υψώνεται στο νησάκι Μπέτλοου, απέναντι από το Μανχάταν της Νέας Υόρκης.

της ποίησής του, και πολιτικό ενδιαφέρον. Για να κατανοήσουμε το ποιητικό κλίμα του Καρυωτάκη πρέπει να προσέξουμε, εκτός των άλλων, και τη μετρική του, για την οποία ο Τέλλος Άγρας παρατήρησε τα εξής: «Μειχτά μέτρα, παρατοπισμοί, διασκελισμοί, μήτε ένας γνωμικός στίχος, μετάθεση της τομής, συνίζηση κακά τονισμένη, κενοί χρόνοι, χωλά μέτρα, χασμωδίες απροσδόκητες».

Ερμηνεύοντας τους στιχουργικούς νεωτερισμούς του, ο Βάσος Βαρίκας παρατηρεί, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Ο στίχος του Καρυωτάκη διακρίνεται από κάτι το αυθόρμητο, το εντελώς ξένο από κάθε τεχνική επιτήδευση. Ξεπηδάει τέτοιος που είναι από μια βαθύτερη εσωτερική ανάγκη. Μοιάζει με τη χειρονομία,

με την γκριμάτσα που, χωρίς να το θέλουμε, εντελώς ασυνείδητα σχηματίζεται».

**Λευτεριά, Λευτεριά, σχίζει,
δαγκάνει
τους ουρανούς το στέμμα σου.
Το φως σου,
χωρίς να καίει, τυφλώνει το λαό
σου.**

**Πεταλούδες χρυσές οι
Αμερικάνοι,
λογαριάζουν πόσα δολάρια κάνει
σήμερα το υπερούσιο* μέταλλό
σου.**

**Λευτεριά, Λευτεριά, θα σ'
αγοράσουν
έμποροι και κονσόρτσια* κι**

υπερούσιος: θεϊκός.

εβραίοι.
Είναι πολλά του αιώνος μας τα
χρέη,
πολλές οι αμαρτίες, που θα
διαβάσουν
οι γενεές, όταν σε παρομοιάσουν
με το πορτρέτο του Dorian
Gray* .

κονσόρτσια: προσωρινοί συνεταιρισμοί επιχειρήσεων για την πραγματοποίηση σκοπών αμοιβαίου συμφέροντος.

το πορτρέτο του Dorian Gray: στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Άγγλου συγγραφέα Όσκαρ Ουάιλντ (1891), η διαφθορά, τα εγκλήματα και η ηλικία του ήρωα δεν αφήνουν τα ίχνη τους στην τέλεια μορφή του αλ-

Λευτεριά, Λευτεριά, σε
νοσταλούνε,
μακρινά δάση, ρημαγμένοι
κήποι,
όσοι άνθρωποι προσδέχονται τη
λύπη
σαν έπαθλο του αγώνος, και
μοχθούνε,
και τη ζωή τους εξακολουθούνε,
νεκροί που η καθιέρωσις* τους
λείπει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

λά αποτυπώνονται σιγά σιγά στο
πορτρέτο του.

καθιέρωσις: επίσημη αναγνώριση.

- 1. Πού αναφέρονται οι δύο πρώτες στροφές και πού η τρίτη;**
- 2. Ο σαρκασμός του Καρυωτάκη, ενώ φαίνεται ότι αγγίζει κάποιο θέμα γενικού ενδιαφέροντος, καταλήγει, με την παραδοχή της ήττας του, σε προσωπική διακωμώδηση και σε πλήρη άρνηση: από ποιο σημείο του ποιήματος επιβεβαιώνεται η παρατήρηση αυτή;**
- 3. Να επισημάνετε τις πιο χαρακτηριστικές μεταφορικές χρήσεις των ρημάτων: τι εκφράζει με αυτές ο ποιητής;**
- 4. Χρησιμοποιώντας παραδείγματα μέσα από το ποίημα να επιβεβαιώσετε τις παρατηρήσεις του Τέλλου Άγρα και του Β. Βαρίκα για τη μετρική του Καρυωτάκη.**

Μπαλάντα στους άδοξους ποιητές των αιώνων

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ ανήκει στην ποιητική συλλογή Νηπενθή (1921) που ήταν η δεύτερη ποιητική του συλλογή. Ο Καρυωτάκης ήταν τότε νεαρός ποιητής, αλλά δε βρήκε την ανταπόκριση που περίμενε. Την αναγνώριση όμως του έργου του από την κριτική δε θα τη γνωρίσει ούτε όσο ζούσε. Θα χρειαστεί να μεσολαβήσει ο τραγικός του θάνατος, για να περάσει κι ο Καρυωτάκης στην αθανασία. Είναι φανερό πως το ποίημα γράφτηκε υπό την επίδραση μιας παρόμοιας συναισθηματικής κατάστασης, που παρουσιάζει τον ποιητή αλληλέγγυο με όλους τους

περιφρονημένους κι άδοξους ποιητές των αιώνων.

Από θεούς και ανθρώπους
μισημένοι,
σαν άρχοντες που εξέπεσαν
πικροί,
μαραίνονται οι Βερλέν* · τους
απομένει
πλούτος η ρίμα πλούσια και
αργυρή.
Οι Ουγκό* με «Τιμωρίες»* την

Βερλέν: Πωλ Βερλέν (1844-1896)·
γνωστός Γάλλος ποιητής.

Ουγκό: Βίκτορ Ουγκό (1802-1885)·
ονομαστός Γάλλος ποιητής και
συγγραφέας.

Τιμωρίες: ποιητική συλλογή του
Ουγκό, που εκδόθηκε το 1853 και

τρομερή
των Ολυμπίων εκδίκηση
μεθούνε* .

Μα εγώ θα γράψω μια λυπητερή
μπαλάντα* στους ποιητές άδοξοι

περιλαμβάνει κυρίως βίαιους σατι-
ρικούς στίχους κατά του Ναπολέ-
οντα Γ'.

την τρομερή... μεθούνε: με τους
στίχους της προηγούμενης
συλλογής οι Ουγκό (ο Ουγκό)
μεθούνε την τρομερή εκδίκηση των
Ολυμπίων (θεών).

μπαλάντα: είδος επικολυρικού
ποιήματος, που συνήθως αποτελεί-
ται από τέσσερις στροφές (οι τρεις
είναι οκτάστιχες, η τέταρτη, που
λέγεται επωδός, είναι τετράστιχη).
Όλες οι στροφές επαναλαμβάνουν
στο τέλος τον ίδιο στίχο, που παίζει
το ρόλο του γυρίσματος (ρεφρέν). Η

που 'ναι.

μπαλάντα γνώρισε μεγάλη ακμή στο Μεσαίωνα. Κατά το 19ο αιώνα τη χρησιμοποίησαν πολλοί μεγάλοι ποιητές στην Αγγλία, Γαλλία και Γερμανία. Το είδος του μέτρου και ο αριθμός των συλλαβών στους στίχους κάθε στροφής δεν είναι καθορισμένα· οι στροφές όμως κάθε μπαλάντας πρέπει να 'χουν το ίδιο μέτρο και ως προς τον αριθμό των στίχων μπορεί να έχουν από επτά μέχρι δεκατρείς· συνήθως οι στροφές έχουν δέκα ή οχτώ στίχους και, αντίστοιχα, τέσσερις ή τρεις ομοιοκαταληξίες. (Στην μπαλάντα του Καρυωτάκη η κάθε στροφή έχει οκτώ στίχους και τρεις ομοιοκαταληξίες).

**Αν έζησαν οι Πόε*
δυστυχισμένοι,
και αν οι Μποντλέρ* εζήσανε
νεκροί,*
η Αθανασία τους είναι χαρισμένη.
Κανένας όμως δεν ανιστορεί**

Πόε: Έντγκαρ Άλαν Πόε (1809-1899)· ονομαστός Αμερικανός συγγραφέας και ποιητής.

Μποντλέρ: Κάρολος Μποντλέρ (1821-1867)· Γάλλος ποιητής. Η ποιητική του συλλογή Άνθη του κακού αποτέλεσε σταθμό στη γαλλική ποίηση.

νεκροί: σαν νεκροί.

**και το έρεβος* εσκέπασε βαρύ
τους στιχουργούς που ανάξια**

έρεβος: βαθύ σκοτάδι.

**Σημείωση: Οι παραπάνω ποιητές
(κυρίως οι Βερλέν, Πόε, Μποντλέρ)
επηρέασαν αποφασιστικά και
ανανέωσαν τη νεότερη ποίηση. Στη
ζωή τους όμως γνώρισαν πολλές
δυσκολίες, που οφείλονταν ή στις
πολιτικές τους δραστηριότητες
(περίπτωση Ουγκό) ή στις προσω-
πικές τους αδυναμίες και στην τόλ-
μη που είχαν να γράψουν ποιήμα-
τα, τα οποία συγκρούονταν με τις
καθιερωμένες αντιλήψεις. Γι' αυτό
κι ο ποιητής χρησιμοποιεί τα επί-
θετα μισημένοι, δυστυχισμένοι,
(σαν) νεκροί.**

**Και κάποτε οι μελλούμενοι
καιροί:
«Ποιος άδοξος ποιητής» θέλω να
πούνε
«την έγγραψε μιαν έτσι πενιχρή
μπαλάντα στους ποιητές άδοξοι
που 'ναι;»**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Πώς έζησαν στη ζωή τους οι Βερλέν, Πόε και Μποντλέρ και τι τους απομένει ως αντιστάθμισμα;
2. Πώς παρουσιάζεται προοδευτικά η θέση των άδοξων ποιητών στις τρεις πρώτες στροφές; Σε ποια απ' αυτές μας δίδεται μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του δράματός τους;
3. Γιατί αισθάνθηκε ο Καρυωτάκης την ανάγκη να γράψει ποίημα για τους άδοξους ποιητές των αιώνων;
4. Ο ποιητής χαρακτηρίζει την μπαλάντα του πενιχρή. Δικαιολογείται αυτός ο χαρακτηρισμός;
5. Ο ποιητής ακολουθεί την τεχνοτροπία του συμβολισμού

και γι' αυτό προσέχει πολύ την επεξεργασία του στίχου· αποτέλεσμα της επεξεργασίας είναι η μουσικότητα και η πλούσια ομοιοκαταληξία. Μπορείτε να δικαιολογήσετε αυτή την άποψη;

Κάθαρσις

Ο ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ έγραψε πολύ λίγα πεζά· ασχολήθηκε κυρίως με την ποίηση. Τα περισσότερα από τα πεζά του, που πιθανώς γράφτηκαν τους τελευταίους έξι μήνες της ζωής του, δημοσιεύτηκαν ύστερα από το θάνατό του. Το Κάθαρσι, αν με τη φράση «Το ψωμί της εξορίας με τρέφει» εννοεί τη ζωή του στην επαρχία, προφανώς αναφέρεται στην Πρέβεζα. Για να το κατανοήσουμε καλύτερα, πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τα εξής: α) Κατά το 1927-28 είχε αναπτύξει συνδικαλιστική δράση (ήταν γραμματέας της Ένωσης Δημοσίων Υπαλλήλων Αθηνών), που δείχνει κάποια ευρύτερα ενδιαφέροντα κι αποκαλύπτει μια άλλη πλευρά της ζωής του. β) Στις 14 Φεβρουαρίου 1928

μετατίθεται στην Πάτρα και στις 18 Ιουνίου 1928 στην Πρέβεζα, όπου πολύ σύντομα αυτοκτονεί.

Το πεζό, έστω κι αν δεχτούμε ότι γράφτηκε στην Πρέβεζα, αναφέρεται σε εμπειρία του ποιητή από τη ζωή του στην Αθήνα. Διαρθρώνεται σε δύο βασικά θεματικές ενότητες: 1. Βέβαια... φθάσω. 2. Κανάγιες... η νύχτα... Στην πρώτη ο αφηγητής, με εμφανή την ειρωνική διάθεση, υποκρίνεται τον υποτακτικό των τεσσάρων αντιπροσωπευτικών τύπων, των κυρίων Άλφα, Βήτα, Γάμμα και Δέλτα. Στη δεύτερη, ξεσπάει απότομα με οργή. Τα φαντάσματά του όμως τον κυνηγούν κι εκεί. Το κείμενο διακρίνεται για τον εξομολογητικό του χαρακτήρα και το πάθος, στοιχεία που προσιδιάζουν στην ποίηση.

Βέβαια. Έπρεπε να σκύψω μπροστά στον ένα και, χαϊδεύοντας ηδονικά το μαύρο σεβιότ* —παφ, παφ, παφ, παφ—, «έχετε λίγη σκόνη» να ειπώ, «κύριε Άλφα».

Ύστερα έπρεπε να περιμένω στη γωνία, κι όταν αντίκριζα την κοιλιά του άλλου, αφού θα 'χα επί τόσα χρόνια παρακολουθήσει τα αισθήματα και το σφυγμό της, να σκύψω άλλη μια φορά και να ψιθυρίσω εμπιστευτικά: «Αχ, αυτός ο Άλφα, κύριε Βήτα...».

Έπρεπε, πίσω από τα γυαλιά του Γάμμα, να караδοκώ την ιλαρή ματιά του. Αν μου την εχάριζε, να ξεδιπλώσω το καλύτερο χαμόγελό

σεβιότ: μάλλινο σκοτσέζικο ύφασμα.

μου και να τη δεχτώ όπως σε μανδύα ιππότης ένα βασιλικό βρέφος. Αν όμως αργούσε, να σκύψω για τρίτη φορά γεμάτος συντριβή και ν' αρθρώσω: «Δούλος σας, κύριε μου».

Αλλά πρώτα πρώτα έπρεπε να μείνω στη σπείρα του Δέλτα. Εκεί η ληστεία γινόταν υπό λαμπρούς, διεθνείς οιωνούς, μέσα σε πολυτελή γραφεία. Στην αρχή, δε θα υπήρχα. Κρυμμένος πίσω από τον κοντόπαχο τμηματάρχη μου, θα οσφραινόμουν. Θα είχα τρόπους λεπτούς, αέρινους. Θα εμάθαινα τη συνθηματική τους γλώσσα. Η ψαύσις του αριστερού μέρους της χωρίστρας θα εσήμαινε: «πεντακόσιες χιλιάδες». Ένα επίμονο τίναγμα της στάχτης του πούρου θα έλεγε: «σύμφωνος». Θα εκέρδιζα την εμπιστοσύνη ό-

λων. Και μια μέρα, ακουμπώντας στο κρύσταλλο του τραπεζιού μου, θα έγραφα εγώ την απάντηση: «Ο αυτόνομος οργανισμός μας, κύριε Εισαγγελεύ...».

Έπρεπε να σκύψω, να σκύψω, να σκύψω. Τόσο που η μύτη μου να ενωθεί με τη φτέρνα μου. Έτσι βολικά κουλουριασμένος, να κυλώ και να φθάσω.

Κανάγιες!*

Το ψωμί της εξορίας με τρέφει. Κουρούνες χτυπούν τα τζάμια της κάμαράς μου. Και σε βασανισμένα στήθη χωρικών βλέπω να δυναμώνει η πνοή που θα σας σαρώσει.

Σήμερα επήρα τα κλειδιά κι ανέβηκα στο ενετικό φρούριο. Επέρα-

---

κανάγιας: πρόστυχος άνθρωπος, κάθαρμα.

σα τρεις πόρτες, τρία πανύψηλα κιν-
τρινωπά τείχη, με ριγμένες επάλ-
ξεις. Όταν βρέθηκα μέσα στον εσω-
τερικό, τρίτο κύκλο, έχασα τα ίχνη
σας. Κοιτάζοντας από τις πολεμί-
στρες, χαμηλά, τη θάλασσα, την
πεδιάδα, τα βουνά, ένιωθα τον ε-
αυτό μου ασφαλή. Εμπήκα σ' ερει-
πωμένους στρατώνες, σε κρύπτες
όπου είχαν φυτρώσει συκιές και
ροδιές. Εφώναζα στην ερημιά. Ε-
περπάτησα ολόκληρες ώρες
σπάζοντας μεγάλα, ξερά χόρτα.
Αγκάθια κι αέρας δυνατός κολλού-
σαν στα ρούχα μου. Με ήβρε η
νύχτα...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Ποιες αντίστοιχες ανθρώπινες καταστάσεις θέλει να δώσει ο αφηγητής στη συμπεριφορά του απέναντι στους κυρίους Άλφα, Βήτα και Γάμμα; Πώς τους περιγράφει και γιατί επιμένει στη διαδικασία της συμπεριφοράς απέναντί τους;
2. Τι υπανίσσεται όλη η σκηνή που αναφέρεται στη σπείρα του Δέλτα;
3. Η δεύτερη ενότητα μπορεί να χωριστεί σε δυο επιμέρους (1. Κανάγιες... σαρώσει. 2. Σήμερα... η νύχτα). Ποια διάθεση εκφράζει η καθεμιά;

Κ . Γ . Κ α ρ υ ω τ ά κ η ς (1 8 9 6 - 1 9 2 8)

Γεννήθηκε στην Τρίπολη. Το επάγγελμα του πατέρα του, που ήταν νομομηχανικός, έγινε αφορμή να μετακινηθεί η οικογένειά του σε διάφορες επαρχιακές πόλεις (Λευκάδα, Αργοστόλι, Λάρισα, Πάτρα, Χανιά). Τελείωσε τις γυμνασιακές σπουδές του στα Χανιά και κατόπιν γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, από την οποία πήρε το 1917 το πτυχίο του. Εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος σε διάφορες πόλεις (Θεσσαλονίκη, Σύρο, Άρτα, Αθήνα, Πάτρα). Τελευταίος σταθμός της υπαλληλικής του σταδιο-

δρομίας ήταν η Πρέβεζα, όπου και αυτοκτόνησε στις 21 Ιουλίου 1928. Η ποίηση του Κ. Καρυωτάκη αποτελεί σημαντικό σταθμό στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Στην πρώτη δεκαετία του μεσοπολέμου (1920-1930) κύριο χαρακτηριστικό της ποίησης είναι ο ψυχικός κάματος και μια δυσκολία προσαρμογής στην πραγματικότητα. «Κάθε πραγματικότης μου είναι αποκρουστική», έγραψε ο ίδιος. Έζησε και έγραψε σε μια εποχή που σημαδεύτηκε από την τραγωδία της μικρασιατικής κατάστροφής. Η γενιά του, σε αντίθεση με τη γενιά του Παλαμά, που παρακολουθεί τους αγώνες του έθνους κι αγωνίζεται για την αναγέννησή του, δεν κεντρίζεται από παρόμοια ιδανικά αλλά

διακατέχεται από απαισιόδοξη διάθεση, ένα αίσθημα ανίας και μια ελαττωμένη αντίσταση στην πραγματικότητα. Εκείνος όμως που εξέφρασε ποιητικά με γνησιότητα, ειλικρίνεια και οξύτητα όλα αυτά τα βιώματα είναι ο Καρυωτάκης, ιδίως με την τελευταία ποιητική του συλλογή Ελεγεία και σάτιρες (1927). Γι' αυτή τη συλλογή ο Τέλλος Άγρας έγραψε χαρακτηριστικά «...κι έξαφνα στα 1927, με την τρίτη και τελευταία του ποιητική συλλογή Ελεγεία και Σάτιρες, μας ξεπέρασεν όλους αμέσως κι εξακολουθητικά...». Ξεκίνησε σαν ποιητής, που έγραφε στίχους αρμονικούς και μελωδικούς, σύμφωνα με τις αρχές του συμβολισμού. Στην τελευταία του όμως συλλογή παρατηρούμε μια σημα-

ντική στροφή: ο στίχος του, στη ρυθμική του κυρίως έκφραση, μιμείται την ομιλία, χαλαρώνει και σπάζει, για να μπορέσει να μεταδώσει την εσωτερική διάθεση του ποιητή, που φτάνει πολλές φορές στο σαρκασμό και τη σάτιρα. Όλο του το έργο είναι συγκεντρωμένο στο Άπαντα τα ευρισκόμενα, τόμ. Α' και Β' (1965).

Τέλλος Άγρας

Αμάξι στη βροχή

Η ΠΟΙΗΣΗ του Τέλλου Άγρα κινήθηκε συχνά ανάμεσα στα μικρά, φθαρτά πράγματα της καθημερινής ζωής, που παίρνουν, όπως και στο ποίημά μας, την προέκταση συμβόλων.

Ώρα, προσμένει μοναχή
η άμαξα, κάτω απ' τη βροχή,
και δεν τη μέλει·
κι είναι σα να την τυραννά
πιότερη η ξένη γειτονιά
που δεν τη θέλει.

Τ' αλογατάκια της, σιμά,
κάτω απ' τον ίδιο μουσαμά

κάνουν καρτέρι·
στον τόπο αυτόν, τον θλιβερό,
πράμα δε μένει από καιρό,
να το 'χουν ταίρι.

Γρίλιες δεν είναι, μήτε αυλές
περικοκλάδες βαθουλές·
δεν έμειν'ένα
απ' τα φανάρια στη σειρά
με τα δυο μπρούτζινα φτερά, τα
σταυρωμένα.

Τ' ανώφλια επέσαν κι οι

αγκωνές*
κι οι ανεμοπέρασες, στενές,
οι γαλαρίες*·

αγκωνή: αγκωνάρι, γωνία.

γαλαρία: (λέξη ιταλική) α) μακριά
στοά σπιτιού, κυρίως μεγάρου β)
στεγασμένος εξώστης που είχε
συνήθως ολόγυρα τζάμια και

**κι έφυγαν έντρομες, πολλές
κι οι θύμησες, σαν τις καλές,
σεμνές κυρίες.**

**Άδεια βιτόρια* και φτωχή,
πάρε μου εμένα την ψυχή,
πάρε με εμένα
για ταξιδιώτη σου, κι ευθύς
πάμε, όθε κίνησες να 'ρθεις,
στα Περασμένα.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

χρησίμευε ως διάδρομος.

βιτόρια: τύπος ιππήλατης άμαξας.

1. Να ερμηνεύσετε το ποίημα, αφού επισημάνετε:
  - α) το χώρο μέσα στον οποίο τοποθετείται η άμαξα (στροφ. 1-2)
  - β) Τις αλλαγές που έχουν γίνει σ' αυτόν το χώρο (στροφ. 3-4).
  - γ) Το νόημα της επίκλησης του ποιητή (στροφ. 5).
2. Με βάση την παραπάνω ερμηνεία, να επιβεβαιώσετε την άποψη που διατυπώνεται στο εισαγωγικό σημείωμα.
3. Το ποίημα ακολουθεί τις βασικές αρχές του συμβολισμού; (βλ. την εισαγωγή σ' αυτή την περίοδο του βιβλίου σας).
4. Εκφράζει το ποίημα μια διάθεση μελαγχολίας και παρακμής; Να υποστηρίξετε την άποψή σας.

Τέλλος Άγρας (1 8 9 9 - 1 9 4 4)

**Φιλολογικό ψευδώνυμο του
Ευάγγελου Ιωάννου. Γεννήθηκε
στην Καλα-μπάκα και ύστερα από**

**μεταθέσεις του πατέρα
του, που ήταν
εκπαιδευτικός, κα-
τέληξε στην Αθήνα,
όπου τελείωσε το
Γυμνάσιο. Σπούδασε**

**Νομικά κι εργάστηκε από το 1927
στην Εθνι-κή Βιβλιοθήκη. Εκτός
από τις με-ταφράσεις, που κατά
καιρούς δημοσίευσε, καλλιέργησε
με επι-τυχία την ποίηση και την
κριτική. Στην ποίησή του, που**

μπορεί να θεωρηθεί ως η πιο σημαντική μετά την ποίηση του Καρυωτάκη, ζω-ντανεύει η ζωή της Αθήνας του με-σοπολέμου, κοιταγμένη μέσα από τα ευαίσθητα μάτια ενός ποιητή. Εκτός από την ποίησή του, σημαντική θέση στα ελληνικά γράμματα κατέχει και το κριτικό του έργο, που είναι μεγάλο σε έκταση και ποικιλία και περιλαμβάνει κριτικά μελετήματα, δοκίμια, αισθητικές αναλύσεις κειμένων, άρθρα στη Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, βιβλιοκρισίες, προλόγους σε βιβλία, συνεντεύξεις κτλ. Το κριτικό του έργο ήταν διάσπαρτο σε διάφορα περιοδικά κι εφημερίδες και από το 1981 άρχισε να συγκεντρώνεται σε τόμους. Το έργο του:

α) Ποίηση: Τα βουκολικά και τα ε-

**γκώμια (1934), Καθημερινές (1940),
Τριαντάφυλλα μιανής ημέρας
(1965). β) Κριτική: Κριτικά τόμ. Α',
Β' και Γ' (1981).**

την κλειστή κάμαρη, τη λάμπα
την αγαπημένη.
Ανάλλαγη, σαν είκοσι χρονών,
είναι η μητέρα·
τα μάτια της χαμογελούν, το
στόμα της σωπαίνει.
Έμουν θλιμμένος, άρρωστος,
χωρίς χαρά κι ελπίδα,
περιπλανήθηκα στη γη, χρόνια
πολλά, πολλά...
Μα απόψε απ' τα ταξίδια μου
γύρισα στην πατρίδα
και βρήκα τη μητέρα που
χαμογελά.
Είναι όλα πάλι γνώριμα μες στο
σπιτίσιο βράδυ:
Η κάμαρη, τα πράματα, το φως
και το σκοτάδι.
Φωνάζει απ' έξω ο άνεμος με τα
χίλια του στόματα
ονόματα κι ονόματα...

Μα κι η βροχή μού φαίνεται σα ν'
απαγγέλλει στίχους,
παράλληλη και ρυθμική καθώς
πέφτει στη γης.
Είμαι καλά στους τέσσερις της
κάμαρής μου τοίχους:
Έφτασα στο λιμάνι της στοργής.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Ποια ατμόσφαιρα δημιουργούν οι στίχοι της πρώτης στροφής και ειδικότερα ο στίχος 4;
2. Ποια είναι η πραγματικότητα που ζει ο ποιητής και πού καταφεύγει για να την αντιμετωπίσει;
3. Να δικαιολογήσετε την άποψη που διατυπώνεται στο βιογραφικό σημείωμα: «Ό,τι τον βασανίζει και κυριαρχεί μέσα του είναι η

μνήμη και η φυγή» (να συνδυάσετε την απάντησή σας με την απάντηση που δώσατε στην προηγούμενη ερώτηση).

- 4. Η ποίηση του συμβολισμού επεδίωξε την τέλεια αρμονία του στίχου, που τη βρίσκουμε κυρίως στην ομοιοκαταληξία, στο μέτρο και στην κατάλληλη επιλογή και τοποθέτηση των λέξεων μέσα στο ποίημα. Νομίζετε ότι το ποίημα ανταποκρίνεται στις παραπάνω απαιτήσεις του συμβολισμού;**

Μ ή τ σ ο ς
Π α π α ν ι κ ο λ ά ο υ
(1 9 0 0 - 1 9 4 3)

Γεννήθηκε στην Ύδρα. Τελείωσε τις εγκύκλιες σπουδές του στον Πειραιά. Σπούδασε Νομικά. Ασχολήθηκε κυρίως με την ποίηση, με μεταφράσεις ξένων ποιητών και την κριτική. Το ποιητικό και μεταφραστικό του έργο δεν είναι μεγάλο (δημοσίευσε εξήντα περίπου ποιήματα κι άλλες τόσες μεταφράσεις ξένων ποιημάτων). Ό,τι τον βασανίζει και κυριαρχεί μέσα του είναι η μνήμη και η φυγή. Η μνήμη τον μεταφέρει στις περασμένες καλές εποχές· η φυγή τον απομακρύνει από τη

σκληρή πραγματικότητα. Μετέφρασε με πολλή επιδεξιότητα και ευαισθησία ξένους ποιητές. Τα κριτικά του μελετήματα δείχνουν επίσης ότι διέθετε πνευματική οξυδέρκεια και αισθητική καλλιέργεια. Το έργο του: α) Ποίηση: Ποιήματα (1966), β) Μεταφράσεις: Μεταφράσεις (1968), γ) Κριτική: Κριτικά (1980).

Κοντά σου

ΤΟ ΠΟΙΗΜΑ κινείται στο γνωστό ποιητικό κλίμα της Πολυδούρη, που διαμορφώνεται κυρίως από το ερωτικό συναίσθημα, διαποτισμένο από μια γυναικεία ευαισθησία.

Κοντά σου δεν αχούν άγρια οι
ανέμοι.

Κοντά σου είναι η γαλήνη και το
φως.

Στου νου μας τη χρυσόβεργην
ανέμη

ο ρόδινος τυλιέται στοχασμός.

Κοντά σου η σιγαλιά σα γέλιο
μοιάζει

που αντιφεγγίζουν μάτια
τρυφερά

κι αν κάποτε μιλάμε,

αναφτεριάζει,
πλάι μας κάπου η άνεργη χαρά.
Κοντά σου η θλίψη ανθίζει σα
λουλούδι
κι ανύποπτα περνά μες στη ζωή.
Κοντά σου όλα γλυκά κι όλα σα
χνούδι,
σα χάνδι, σα δροσούλα, σαν
πνοή.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

---

1. Ποιο είναι το ψυχικό κλίμα της ποιήτριας και με ποιες λέξεις ή φράσεις εκφράζεται;
2. Ποιες αρνητικές καταστάσεις μεταβάλλονται στο αντίθετό τους με την παρουσία του αγαπημένου προσώπου;

Μ α ρ ί α Π ο λ υ δ ο ύ ρ η
(1 9 0 2 - 1 9 3 0)

Γεννήθηκε στην Καλαμάτα και πέθανε στην Αθήνα, στο σανατόριο «Σωτηρία». Γράφτηκε στη Νομική Σχολή ενώ εργαζόταν ως

νομαρχιακή υπάλληλος. Γνωρίστηκε με τον Κ. Καρυωτάκη και επηρεάστηκε από την ποίησή του. Τα ποιήματά της έχουν πηγαίο λυρισμό και τρυφερή γυναικεία ευαισθησία, γεμάτη θλίψη. Έργα: Οι τρίλιες που σβήνουν (1928), Ηχώ στο χάος (1929).

**Σπύρος Βασιλείου (1902-1985),
Αττικό (1942) ξυλογραφία**

ΝΕΟΤΕΡΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΒΑΣΙΚΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ κάθε μορφής τέχνης είναι η συνεχής εξέλιξη και ανανέωση, που επηρεάζεται από ποικίλους παράγοντες (κοινωνικούς, οικονομικούς κτλ) και ανταποκρίνεται στις επιστημονικές, ηθικές και φιλοσοφικές τάσεις κάθε εποχής. Ο υπερρεαλισμός λ.χ. επηρεάστηκε πολύ από την ψυχολογία του βάθους του Φρόυντ¹. Αποτέ-

---

1 . Ψυχολογία του βάθους του Φρόυντ. Κατά τον Φρόυντ ο άνθρωπος αγωνίζεται να θέσει κάτω από τον έλεγχό του τις ορμές του, για να μπορεί να ζει ειρηνικά με τους ομοίους του. Η ορμή μοιάζει με

Λεσμα των ανανεωτικών τάσεων, που κατά περιόδους εμφανίζονται στην τέχνη, είναι και η νεότερη ποίηση. Εμφανίστηκε γύρω στα 1930 και καλλιεργήθηκε από τη γενιά του '30. Για να κατανοήσουμε όμως καλύτερα τη μεταβολή, που έγινε στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1930-1940, θ' ασχοληθούμε α) με τα λογοτεχνικά ρεύματα του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού, που επηρέασαν τη νεότερη ποίηση

μια δύναμη που ζητάει διέξοδο και αναδύεται από το βάθος της συνείδησης, το υποσυνείδητο, όπου έχουν τη φωλιά τους οι έμφυτες τάσεις.

και β) τα βασικά χαρακτηριστικά της.

A) Ο ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ

Ο συμβολισμός. Εμφανίζεται στα τέλη του 19ου αιώνα στη Γαλλία ως αντίδραση στη ρομαντική ποίηση και στη νατουραλιστική πεζογραφία. Οι αρχές του μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

1) Το εννοιολογικό περιεχόμενο του ποιήματος πρέπει να περιοριστεί στο ελάχιστο.

2) Βασικά στοιχεία του ποιήματος είναι η μουσικότητα και η υποβλητικότητα. Αυτό σημαίνει πως ο ποιητής προσπαθεί να υπο-

βάλει τις ψυχικές του διαθέσεις δίνοντας στο ποίημά του έναν τόνο μουσικό, που εξαρτάται από την ακουστική ποιότητα των λέξεων και την κατάλληλη τοποθέτησή τους.

3) Υπάρχει συσχέτιση αντικειμένων και ψυχικών καταστάσεων· τα αντικείμενα δηλαδή εκφράζουν τις ψυχικές καταστάσεις, γίνονται σύμβολά τους.

Για να κατανοήσουμε όσα είπαμε παραπάνω, ας πάρουμε το ποίημα του Μήτσου Παπανικολάου Τοπίο.

**Στο θλιμμένο κάμπο βρέχει
βρέχει στις ελιές τις γκρίζες –
το νερό σας ρίγος τρέχει
από τα κλαδιά στις ρίζες.**

**Γκρίζα η ώρα, γκρίζα η χώρα
σκοτεινά κάτω κι απάνω
ξεχωρίζουν μες στη μπόρα
τα τσαντίρια των τσιγγάνων.**

**Απ' την άσφαλο τα κάρτα
κατεβαίνουν, κατεβαίνουν...
Λάμπουν μερικά τσιγάρα
στα παράθυρα του τρένου...**

**Ένα σκιάχτρο απελπισμένο,
στη νεροποντή, στο κρύο
άδικα γνέφει στο τρένο
κι εμψυχώνει το τοπίο.**

**Ανυπόφορη είναι η θλίψη
των αγρών αυτό το μήνα!
Η βροχή μας έχει κρύψει
απ' το φόντο την Αθήνα...**

**Και το βράδυ κατεβαίνει
μες στη νέκρα, μες στη γύμνια...
που 'ναι οι βάτραχοι κρυμμένοι;
Γιατί σώπασαν τ' αγρίμια;**

**Μες στον κάμπο τώρα μόνα
τα βαριά περνούνε τρένα,
λες και φέρνουν το χειμώνα
και τη νύχτα από τα ξένα.**

**Για το ποίημα αυτό ισχύουν και
οι τρεις παραπάνω βασικές αρχές:**

**1) Το εννοιολογικό του περιεχό-
μενο είναι περιορισμένο. Το ποίημα
εξωτερικεύει κυρίως την ψυχική
διάθεση του ποιητή, που βρίσκει
ανταπόκριση στη θλίψη του γύρω
του τοπίου.**

2) Την ψυχική του διάθεση ο ποιητής προσπαθεί να μας την υποβάλει με την προσεκτική επιλογή των λέξεων και την κατάλληλη τοποθέτησή τους. Διαβάζοντας το ποίημα, νιώθουμε πως η ψυχική διάθεση του ποιητή βρίσκεται σε απόλυτη συνάρτηση με το μουσικό του τόνο, που οφείλεται στην ακουστική ποιότητα των λέξεων και στους ποικίλους συνδυασμούς τους.

3) Υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στην ψυχική διάθεση του ποιητή και τα εξωτερικά αντικείμενα, που γίνονται σύμβολά τους. Η θλίψη είναι κατάσταση ανθρώπινη και ουσιαστικά υπάρχει μέσα στην ψυχή του ποιητή. Την ώρα όμως που

βρέχει, τη βλέπει να κυριαρχεί στο γύρω του τοπίο και στα αντικείμενα που το συνθέτουν. Η θλίψη, επομένως, του τοπίου συμβολίζει και τη θλίψη του ποιητή.

Όλα όσα εκθέσαμε παραπάνω αποτελούν τα θετικά επιτεύγματα του συμβολισμού, που φτάνοντας στα ακρότατα όρια με την καθαρή ποίηση των Γάλλων ποιητών Μαλαρμέ και Βαλερί, είχε οραματιστεί μια ποίηση με εσωτερική μουσικότητα και απαλλαγμένη από κάθε μη καθαρό γλωσσικό στοιχείο (εννοιολογικό, θεματογραφικό κτλ.). Η ζωή όμως κάθε λογοτεχνικού κινήματος έχει πάντοτε τα όριά της, γιατί εκεί-

να τα στοιχεία που στην αρχή εμφανίζονται ως ανανεωτικά, με την κατάχρηση γίνονται παράγοντες ανασταλτικοί οποιασδήποτε εξέλιξης. Κυνηγώντας τις σπάνιες λέξεις οι συμβολιστές προσπάθησαν να δημιουργήσουν το μουσικό τόνο του ποιήματος, ταυτόχρονα όμως οδήγησαν την ποίηση στην αποτελμάτωση. Την αντιμετώπιση αυτή και την ανάγκη της ανανέωσης αποδίδει πολύ ζωντανά ο Γ. Σεφέρης στο ποίημά του 'Ένας γέροντας στην ακροποταμιά, όταν γράφει:

Δε θέλω τίποτε άλλο παρά να
μιλήσω απλά, να μου δοθεί
ετούτη η χάρη.

Γιατί και το τραγούδι το φορτώσαμε
με τόσες μουσικές που σιγά-
σιγά βουλιάζει
και την τέχνη μας τη στολίσουμε
τόσο πολύ που φαγώθηκε από τα
μαλάματα το πρόσωπό της
κι είναι καιρός να πούμε τα λιγοστά
μας λόγια γιατί η ψυχή
μας αύριο κάνει πανιά.

Στην κρίσιμη αυτή καμπή της
ποίησης εμφανίζεται το κίνημα του
υπερρεαλισμού (σουρρεαλισμού).
Ο υπερρεαλισμός (η λέξη αποτελεί
μετάφραση της γαλλικής *surréalisme*)
υπήρξε φιλολογική, ποιητική
και καλλιτεχνική κίνηση που ως
σκοπό είχε την υπέρβαση του πρα-
γματικού κόσμου με την καταγραφή
(στην ποίηση) ή την παράσταση

(στην τέχνη) των υποσυνείδητων ενεργειών της ψυχής και των ονειρικών της εντυπώσεων χωρίς την επέμβαση της λογικής. Παράλληλα, ο υπερρεαλισμός απέβλεπε και στην ανανέωση όλων των ηθικών αξιών, της φιλοσοφίας και της επιστήμης. Ιδρυτής του υπήρξε ο Αντρέ Μπρετόν, που ήταν γιατρός κι ασχολήθηκε με την ψυχανάλυση. Το 1924 έδωσε στη δημοσιότητα την πρώτη διακήρυξη (μανιφέστο) για τον υπερρεαλισμό, που αφού ρίζωσε στη Γαλλία, εξαπλώθηκε κατόπι και στις υπόλοιπες χώρες. Η επίδρασή του ήταν κυρίως αισθητή στην ποίηση, τη ζωγραφική, τη γλυπτική, τον κινηματογράφο, κα-

θώς και στην τέχνη της διακόσμησης και της διαφήμισης. Μόνο η μουσική και ο χορός δεν επηρεάστηκαν από τον υπερρεαλισμό. Πολλοί υπερρεαλιστές (ανάμεσά τους κατατάσσονται και οι Έλληνες) περιόρισαν τους στόχους του κινήματος μόνο στο χώρο της ποίησης και της τέχνης. Ο Μπρετόν όμως και πολλοί άλλοι επηρεάστηκαν από το μαρξισμό² και διεύρυναν τους στόχους του υπερρεαλισμού. Συνοψίζοντας τις αρχές και των δύο παραπάνω τάσεων,

---

². **Μαρξισμός.** Η φιλοσοφική, κοινωνική και οικονομική θεωρία του Κ. Μαρξ.

**μπορούμε να πούμε ότι ο υπερ-
ρεαλισμός 1) διεκήρυξε την παντο-
δυναμία του ονείρου, του ενστίκτου
και της επανάστασης και 2) στρά-
φηκε ενάντια σε κάθε μορφή λογι-
κής, ηθικής ή κοινωνικής τάξης.**

**Τα μέσα που χρησιμοποίησε ή-
ταν κυρίως η αυτόματη γραφή και η
καταγραφή των ονείρων· οι πειρα-
ματισμοί όμως αυτοί δεν απέδω-
σαν, γιατί και στις δύο περιπτώσεις
η παρέμβαση της λογικής ήταν ανα-
πόφευκτη.**

**Τελικά, ο υπερρεαλισμός θα κα-
ταφύγει σε δυο βασικούς παράγο-
ντες, την τύχη και το υποσυνείδητο·
όταν δηλαδή ο υπερρεαλιστής
ποιητής γράφει, αφήνει το μηχα-**

νισμό της τύχης να προσδιορίσει τη μορφή του έργου του. Το ποίημα δηλαδή γράφεται χωρίς προκαθορισμένο στόχο, κάτω από την επίδραση του υποσυνείδητου, που είναι από τη φύση του φευγαλέο και δημιουργεί ζωνηρές λεκτικές εντυπώσεις. Για τον υπερρεαλιστή ποιητή οι λέξεις είναι αυτόνομες και ελεύθερες. Η δύναμη και η ορμή τους βρίσκονται κυρίως στην έκταση, κατά την οποία ξεφεύγουν από το επιβεβλημένο νόημά τους, συνδυαζόμενες μεταξύ τους χωρίς να υπακούουν σε ορθολογικούς νόμους. (Η ανάγνωση των παραπάνω να συνδυαστεί με τη μελέτη των ποιημάτων του Ανδρ. Εμπειρικού

που, ακολουθώντας τις βασικές αρχές του υπερρεαλισμού, προσπάθησε με την ποίησή του να δημιουργεί ζωντανές λεκτικές εντυπώσεις κι οι λέξεις του, όταν συνδυαστούν μεταξύ τους, δεν υπακούουν πάντοτε σε ορθολογικούς νόμους).

Γενικά, ο υπερρεαλισμός υπήρξε το πιο σημαντικό καλλιτεχνικό κίνημα του μεσοπολέμου, που επηρέασε πολύ τη νεότερη ποίηση.

Πρέπει όμως να σημειωθεί πως η νεότερη ελληνική ποίηση δεν επηρεάστηκε μόνο από τον υπερρεαλισμό, αλλά και από το συμβολισμό. Από τη γενιά του '30, που ανανέωσε την ελληνική ποίηση, ακραιφνείς υπερρεαλιστές είναι ο

Ανδρέας Εμπειρικός κι ο Νίκος Εγγονόπουλος· ο Οδυσσέας Ελύτης, επίσης, επηρεάστηκε πολύ από τον υπερρεαλισμό. Αντίθετα, η ποίηση του Γιώργου Σεφέρη κι άλλων ποιητών, δέχτηκε την επίδραση του συμβολισμού. Αυτό όμως δε σημαίνει πως αγνόησαν τα διδάγματα του υπερρεαλισμού· ως ένα βαθμό, ο υπερρεαλιστικός τρόπος γραφής έχει επηρεάσει και τη δική τους ποίηση.

Β) ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Μπορούμε να τα διαιρέσουμε σε δύο κατηγορίες 1) εξωτερικά-μορφικά και 2) εσωτερικά.

1) εξωτερικά-μορφικά χαρακτηριστικά. Η νεότερη ποίηση εγκαταλείπει τα εξωτερικά στοιχεία, που χρησιμοποίησε η παραδοσιακή. Τα κυριότερα από αυτά είναι οι ομοιόμορφες (ως προς τον αριθμό των στίχων κτλ.) στροφές, η ομοιοκαταληξία, που γινόταν σύμφωνα με ορισμένους κανόνες, και το μέτρο.

2) εσωτερικά χαρακτηριστικά. Η παραδοσιακή ποίηση υποτάσσει το ποίημα σε ορισμένους κανόνες. Ο σπουδαιότερος είναι πως το ποίημα πρέπει να διέπεται από λογική αλληλουχία. Αντίθετα, στη νεότερη ποίηση παρακολουθούμε το ποίη-

μα την ώρα, σχεδόν, της δημιουργίας του.

Μέσα σ' αυτό θα περάσουν εικόνες όχι πάντα ολοκληρωμένες, αλλά ασχημάτιστες, έτσι όπως ανεβαίνουν από το υποσυνείδητο κατά την ώρα της δημιουργίας του. Ας σημειωθεί, τέλος, ότι στη νεότερη ποίηση: I. Μπορεί να λείπει το μέτρο, ο εσωτερικός όμως ρυθμός υπάρχει. II. Η λογική αλληλουχία, που διέπει κάθε παραδοσιακό ποίημα, χαλαρώνει και το ποίημα λειτουργεί βασικά με τους μηχανισμούς των προεκτάσεων και των συνειρμών³ (όταν λ.χ. ο Γ. Σεφέρης

---

3 Συνειρμός. Σύνδεση παραστάσεων. Αποτελεί τη σπουδαιότερη

γράφει στο ποίημα Ευριπίδης, Αθηναίος «Γέρασε ανάμεσα στη φωτιά της Τροίας και τα λατομεία της Σικελίας», διατυπώνει κάτι που είναι γνωστό απ' την ιστορία. Τις προεκτάσεις οφείλει να τις κάνει ο αναγνώστης για να συλλάβει το βαθύτερο νόημα του δίστιχου. Γι' αυτό, όποιος διαβάζει νεότερη ποίηση πρέπει να επιστρατεύει περισσότερο τη δημιουργική του φαντασία και λιγότερο τη λογική. Έτσι θα μπορέσει να τη χαρεί και να συλλάβει όχι

λειτουργία της σκέψης. Συνειρμό έχουμε, όταν η εικόνα ενός πράγματος μας φέρνει στο νου κάτι όμοιο ή αντίθετο (ο χειμώνας λ.χ. μας φέρνει στο νου το κρύο ή το καλοκαίρι).

**τόσο όσα λέγονται, αλλά πιο πολύ
όσα προκαλείται ο αναγνώστης να
υπονοήσει ή να αισθανθεί.**

Η ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ '30

**Από το 19ο κιόλας αιώνα, είχαν γί-
νει στην Ευρώπη πολλές αλλαγές,
που έχουν σχέση με την εξέλιξη της
επιστήμης και τη δομή της κοινω-
νικής οργάνωσης και οδηγούν βαθ-
μιαία στην ανατροπή των καθιερω-
μένων αξιών. Παράγοντες αυτών
των αλλαγών είναι τα εξής πνευμα-
τικά ή επαναστατικά κινήματα που
μας είναι γνωστά και από την ιστο-
ρία: ο Διαφωτισμός, η Γαλλική Επα-
νάσταση, ο Ρομαντισμός, η Βιομη-
χανική Επανάσταση, η Ρωσική Ε-**

πανάσταση. Σ' αυτά πρέπει να προστεθούν και ορισμένες εξελίξεις, που σημειώνονται στο χώρο της επιστήμης και της φιλοσοφίας, με τις θεωρίες των Δαρβίνου, Μαρξ, Νίτσε, Μπερζόν και Φρόυντ.

Η παραδοσιακή ποίηση που ανταποκρινόταν στην παλιά τάξη πραγμάτων, δεν μπορεί πλέον να εκφράσει όλες αυτές τις μεταβολές που έχουν συντελεστεί. Γιατί οι παραπάνω αλλαγές επενεργούν και στον τρόπο, με τον οποίο ο άνθρωπος αισθανόταν τη σχέση του με τον κόσμο, επηρεάζουν δηλαδή την ευαισθησία του. Για να εκφράσει αυτή τη διάλυση της παλιάς τάξης των πραγμάτων και ν' ανταποκριθεί

στη μεταβολή της ευαισθησίας του ανθρώπου, η ποίηση έπρεπε να βρει καινούριους εκφραστικούς τρόπους. Η ευρωπαϊκή ποίηση το επιχείρησε με τα κινήματα του φουτουρισμού, του ντανταϊσμού και του υπερρεαλισμού. Η ελληνική, καθυστερημένα σχετικά με την Ευρώπη, με τη γενιά του '30. Οι ποιητές της γενιάς του '30, με βάση τις αρχές του συμβολισμού και του υπερρεαλισμού, ανανεώνουν την ελληνική ποίηση. Βασικά χαρακτηριστικά αυτής της ανανέωσης είναι ο ελεύθερος στίχος, η χρήση του λεξιλογίου της καθημερινής ομιλίας, η κατάργηση της λογικής αλληλουχίας του ποιήματος, του μέτρου, της ο-

μοιοκαταληξίας κτλ. Φορείς αυτής της αλλαγής είναι οι ποιητές Γιώργος Σεφέρης, Οδυσσέας Ελύτης, Νικήτας Ράντος, Γιώργος Σαραντάρης, Ανδρέας Εμπειρικός, Νίκος Εγγονόπουλος, Γιάννης Ρίτσος, Νικηφόρος Βρεττάκος κ.ά.

Marc Chagall (1889-1985), Ο ποιητής (1911) Μουσείο Τεχνών, Φιλαδέλφεια

Τ. Κ. Παπατσώνης

Περιηγητές στη λειτουργία

Της Αναλήψεως, στις πρωινές

Λειτουργίες

ορμήσανε στην Εκκλησία σωρός

Περιηγητές.

Όλοι του «Σαν Τζερβάσι»* . Αστοί

**Σαν Τζερβάσι: Άγιος Γερβάσιος·
πρόκειται μάλλον για θρησκευτικό
σύλλογο.**

του Βύρτεμπεργκ* .
Καλοκαιρινοί. Ζέστη είχε αρχίσει
από το πρωί.
Μπήκαν σαν κύμα. Φέραν
ταραχή.

Μονάχη, ατάραχη, η Εκκλησία
κράταγε τις Ώρες της. Τραβούσε
τον Κανόνα.
Γενικά, επόπτευε, ίδιος ο Θεός,
και αγκάλιαζε
όλους μαζί τους πιστούς, όθε*

Βύρτεμπεργκ: Ν.Δ. της Γερμανίας.
Μαζί με την περιοχή της Βάδης α-
πότελεί σήμερα κρατίδιο της ομο-
σπονδιακής Γερμανίας.

όθε: από όπου.

και αν ήταν.
Μέτρο Αποστολικό και Νόμος
ήταν όλα τα ένδον του

Θυσιαστηρίου.
Την πλήρη Τάξη διόλου δεν έθιγε
η αταξία του συμπτώματος* .

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

σύμπτωμα: εδώ το συμβάν, το γεγονός της αφίξεως των περιηγητών.

Το ποίημα, που ακολουθεί βασικά τον αφηγηματικό ρυθμό του πεζού λόγου, στηρίζεται σε μια αντίθεση ανάμεσα στην πρώτη και τη δεύτερη ενότητά του. Αφού το μελετήσετε, ν' απαντήσετε στα παρακάτω ερωτήματα:

- 1. Διαβάζοντας το ποίημα είμαστε υποχρεωμένοι να κάνουμε ορισμένες παύσεις (κυρίως στην πρώτη ενότητα). Πού πρέπει να γίνουν αυτές οι παύσεις και τι προσφέρουν στον αφηγηματικό ρυθμό του ποιήματος;**
- 2. Η κάθε ενότητα αποτελεί και μια εικόνα. Να επισημάνετε α) ποιες λέξεις ή άλλα εκφραστικά μέσα χρησιμοποιεί ο ποιητής για**

να τις εκφράσει; β) τι θέλει να τονίσει με την πρώτη εικόνα και τι με τη δεύτερη;

Συνάντημα*

**Σταλάζει η πρωινή δροσιά από
κάθε φύλλο
του Κήπου. Αν και υγρασία είναι,
εντούτοις ασφαώς
πολλή η Χαρά. Περιδιαβάζει ο
Διαβάτης,
ενώ αρχικώς εβγήκε για Δουλειά.
Συντέμνει* κάπως,**

συνάντημα: συναπάντημα

όχι σε χρόνο, μόνο από διάθεση,
το χρέος του για δουλειά. Αλλά

όμως κέρδος
κομίζει από την πρώτη

τρυφερότητα της Ημέρας.
Ευεργεσία του 'ρχεται, όθε δεν

εζητήθη.

Δρόσο Ψυχής, όθε δεν

αναμένετο. Πώς όλες οι Ώρες
οι ακολουθούσες την Πρωίαν

ευλογούνται.

Πώς άυλον αποτύπωμα τους

μένει. Ακόμη η Εσπέρα
έρχεται, με χαμήλωμα των

φώτων και με αστέρια,

συντέμνω: συντομεύω.

και μένει, φως εωθινό* . Διαρκεί
μέχρι του ύπνου.
Και κατακλίνεται ευτυχής εκείνος
ο Διαβάτης,
τυλίγεται στο σύνηθες της
Ησυχίας σινδόνι
και μόνος δεν αισθάνεται:
τυλίγεται η ψυχή του
με φως γαλήνης όχι ξένον, όχι
αλλότριο*
της δρόσου αυτής, που
αντίκρισε, σαν έβγηκε, το πρωί.

εωθινός: πρωινός.

αλλότριος: ξένος, άσχετος.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Το ποίημα καλύπτει το χρονικό διάστημα μιας μέρας από την καθημερινή ζωή του κάθε ανθρώπου. Κατά την ανάγνωσή του να επισημάνετε κυρίως τα εξής:

1. Ακολουθεί, όπως και το προηγούμενο, τον αφηγηματικό ρυθμό του πεζού λόγου; Να εντοπίσετε ορισμένα χαρακτηριστικά χωρία.
2. Πώς συντελείται η μετάβαση από την πεζή καθημερινή ζωή στην κατάσταση της έξαρσης; Να παρακολουθήσετε την εξέλιξη της προσδιορίζοντας (κατά το δυνατό) τους πιθανούς συμβολισμούς ή τη μεταφορική χρήση α)

των λέξεων με κεφαλαίο το αρχικό γράμμα (όπως θα δείτε, μερικές λέξεις είναι γραμμένες με κεφαλαίο το αρχικό γράμμα. Το ίδιο γίνεται και στο προηγούμενο ποίημα) και β) ορισμένων κοινών λέξεων ή φράσεων (λ.χ. τρυφερότητα της Ημέρας, σινδόνι της Ησυχίας).

3. Εργασία για το σπίτι: α) Στο βιογραφικό σημείωμα αναγράφονται μερικά βασικά χαρακτηριστικά της ποίησης του Παπατσώνη. Νομίζετε ότι ισχύουν και για τα δύο ποιήματα που διαβάσατε; β) Ποια γλώσσα κυριαρχεί περισσότερο στο πρώτο ποίημα και ποια στο δεύτερο;

Τ. Κ. Παπατσώνης (1895-1976)

Γεννήθηκε και πέθανε στην Αθήνα. Σπούδασε Νομικά και Πολιτικές Επιστήμες στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας και Δημόσια Οικονομία στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης. Υπάλληλος του Υπουργείου Οικονομικών από το 1918, αποχώρησε το 1955 με ανώτατο βαθμό. Ποιητής με βαθιά θρησκευτική πίστη, χρησιμοποίησε γλώσσα μικτή,

που κινείται ανάμεσα στην καθαρή δημοτική και την καθαρεύουσα και την καταναυκτική γλώσσα των εκκλησιαστικών ύμνων. Όπως έχει τονιστεί και από την κριτική, ο Παπατσώνης είναι ο πιο ιδιότυπος από τους Έλληνες ποιητές του καιρού μας και η ποίησή του χαρακτηρίζεται από ένα απροσδιόριστο θέλγητρο. Μερικά χαρακτηριστικά της είναι η λεκτική ακαταστασία, η μικτή γλώσσα, η μετρική και ρυθμική απλότητα, το πεζολογικό της ύφος. Με όλα αυτά η ποίησή του, στις πιο ευτυχισμένες στιγμές της, αποκτά το απροσδιόριστο θέλγητρο, για το οποίο μιλήσαμε πα-

ραπάνω, και κατορθώνει να φτάνει ως τη γνήσια λυρική έκφραση. Το έργο του: α) Ποιητικές συλλογές: Εκλογή Α' 1934, Ursa Minor = Μικρή Άρκτος, 1944, Εκλογή Β', 1962. β) Δοκίμια: Ο Τετραπέρατος Κόσμος (Α' τόμος, 1966 - Β' τόμος, 1976) κ.ά. γ) Ταξιδιωτικά: Άσκηση στον Άθω, 1963, Μολδοβλαχικά του Μύθου, 1965. Μετέφρασε έργα των ποιητών: Τ. Έλιοτ, Π. Κλοντέλ, Χέλντερλιν, Λ. Αραγκόν, Σαιν Τζων Περς, Έντγκαρ Άλαν Πόε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 4ου ΤΟΜΟΥ

Ν. Καζαντζάκης:

Αλέξης Ζόρμπας (εκδ. Δίφρος).....5

Βιογραφικό σημείωμα 21

Δ. Βουτυράς:

Παραλλάμα (Άπαντα, εκδ. Δίφρος)24

Βιογραφικό σημείωμα 37

ΝΕΟΤΕΡΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

**Πρώτη 10ετία του μεσοπολέμου
(1922-1930)**

Εισαγωγή 42

Απόστ. Μελαχρινός:

Πάλι βρέχει (Βασ. Βιβλιοθήκη, 14).. 45

Βιογραφικό σημείωμα 48

Ρωμ. Φιλύρας:

Madona mia (Βασ. Βιβλιοθήκη, 14). 50

Βιογραφικό σημείωμα 53

Ναπ. Λαπαθιώτης:

Νυχτερινό (Ανθ. Ηρ. Αποστολίδη)	55
Βιογραφικό σημείωμα	58
Κ.Γ. Καρυωτάκης: [Είμαστε κάτι...]	60
Στο άγαλμα της ελευθερίας που φωτίζει τον κόσμο	64
Μπαλάντα στους άδοξους ποιητές των αιώνων	70
Κάθαρσις (εκδ. Ερμής).....	80
Βιογραφικό σημείωμα	87
Τέλλος Άγρας: Αμάξι στη βροχή (Βασ. Βιβλιοθήκη, 14)	91
Βιογραφικό σημείωμα	95
Μήτσος Παπανικολάου: Εσωτερικό	98
Βιογραφικό σημείωμα	101
Μαρία Πολυδούρη: Κοντά σου (Βασ. Βιβλιοθήκη, 14) .	104
Βιογραφικό σημείωμα	106

ΝΕΟΤΕΡΗ ΠΟΙΗΣΗ

Εισαγωγή	109
Τ.Κ. Παπατσώνης:	
Περιηγητές στη λειτουργία, Εκλογή Α΄	133
Συνάντημα, Εκλογή Α' (εκδ. Ίκαρος)	137
Βιογραφικό σημείωμα	142

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.